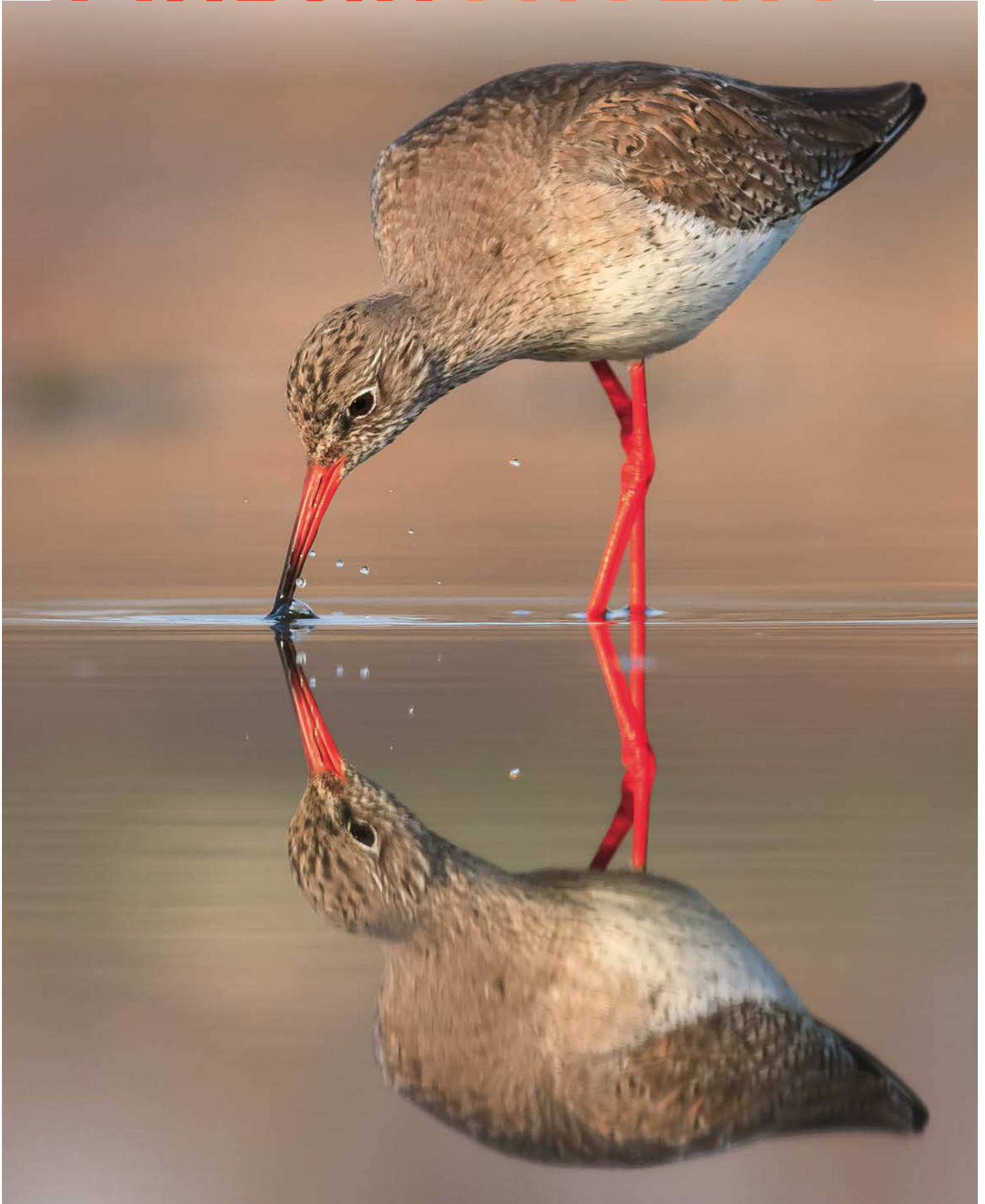

2020 őszi

MADÁRTÁVLAT

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

4 Tömördi Madárvárta

■ MADÁRTAN

8 Épületek, építmények
fészkelő madarai II.

■ TERMÉSZETVÉDELEM

12 A fokozottan
védtett nagy aggófű
termőhelyének
élőhelykezelése

■ MADÁRVÉDELEM

16 Építészeti a
fecskevédelem
szolgálatában

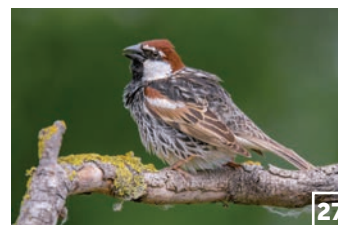
■ ÉLETUTAK

20 „Egy a lényeg: akarj
valamit és azt csináld is meg!”

■ SZERVEZETI ÉLET

25 Az MME Nomenclator
Bizottságáról

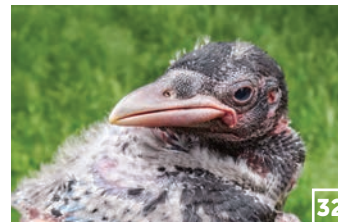
4

27

12

32

20

38

25

42

■ FAUNISZTIKA

27 Érdekes
madármegfigyelések30 Mi van egy-egy
megfigyelési adat mögött?

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

32 Érdekes
madármegkerülések■ MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ35 Érdekes
madárfészkelések

■ HÍREK

38 MME-hírek:
2020. április–június

■ BIRDLIFE

42 Biom Szövetség –
Horvátország

43 Csipogó

Vadludak Tatán (fotó: Csonka Péter)

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXVII. évf. 3. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004, Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018, Orbán Zoltán 2012

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Bodnár Katalin, Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Harangi István

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ: Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

A címlapon: piros lábú cankó (fotó: Hargitai László – birdphotography.hu)

Köszönjük a birdphotography.hu madár- és természetfotókkal nyújtott segítségét!

Ha ősz, akkor madárvonulás, és ha valaki Tatán lakik, akkor biztosan vadludak. Az elmúlt évtizedekben Tata városának neve már mindenki számára egybeforrt a vadludakkal és egy, a természettel összhangban élő település képével. Idén novemberben – hacsak a Covid-19-járvány intézkedései közbe nem szólnak – már a huszadik alkalom lesz, hogy a madárbarátok hazánk minden szegletéből ide zárandokolnak a Tatai Vadlúd Sokadalom megtekintésére, hogy ezt a csodát személyesen is megtapasztalhassák. Fantasztikus élmény mindenkinek, és ez nagyon különleges helyé teszi a várost. Tata példát mutat más településeknek abban, hogyan élhet egy város összhangban természeti környezetével, és ezzel sokat tehet egy fenntartható és élhető Magyarorszáért, sokkal többet, mint egy átlagos település. Ez persze nagy lehetőség és felelősség egyszerre. Korábban a város különutas, a vadludak védelmét célzó, tűzijátékokat betiltó rendeletével élt is ezzel a különleges helyzettel.

Ezért is ért sokként, amikor először hallottam a tó partjára tervezett luxushotel koncepciójáról, amely egyáltalán nem illik a természettudatos város képébe. A tervvel érintett terület helyi jelentőségű természetvédelmi terület, közvetlenül határos a Natura 2000 hálózat részét képező különleges madárvédelmi területtel, és egyben a nemzetközi jelentőségű vadzizekről, különösen a vízimadarak tartózkodási helyéről szóló Ramsari egyezmény hatálya alá tartozó területek jegyzékében is szerepel. Tata lakosai nagy számban ugyanígy éreztek, és kifejezték nemtetszésüket. Tagjaink és szimpatizánsaink is több ezren nyilvánultak meg a tervek ellenében, szorgalmazva, hogy az egyedülálló adottságú terület hasznosítására csak egy, a műemléki és természeti értékkel összhangot találó, közösségi célokat szolgáló elképzelés valósulhasson meg.

Úgy gondolom, hogy ez az ügy jóval túlmutat Tatán. Ha ezzel az egyedülálló adottsággal rendelkező területen, egy ilyen példamutató városban, ahol az elmúlt évtizedekben ennyi előremutató lépés történt, megvalósulna egy, a természetvédelmi értékeket és a helyi közösséget figyelmen kívül hagyó terv, akkor a pozitív példából negatív példa lehet. Szeretném, ha novemberben úgy nyithatnánk meg a 20. jubileumi Tatai Vadlúd Sokadalmat, hogy Tata városa elvetette ezt a tervet, és visszatért az általa korábban választott útra, amely a vadludakról és egy fenntartható, madár- és természetbarát városról szól, és ezzel sok más hazai településnek is példát mutatna. Mert ahhoz, hogy a jövő generációinak is élhető környezetet tudjunk biztosítani, mindannyiunknak a vadludakkal kell lennünk.

Halmos Gergő
ügyvezető igazgató

MADÁRGYŰRÜZŐ ÁLLOMÁSOK MAGYARORSZÁGON VII.

TÖMÖRDI MADÁRVÁRTA

[ALAPÍTVÁ: 1998]

A madárvártát az MME Vas Megyei „Chernel István” Helyi Csoportja alapította és üzemelteti 1998 óta. Az itt zajló tevékenység három fő területre terjed ki: a költő, átvonuló madárállományok kutatása, az élőhelyek védelme és gondozása, továbbá a fiatalok oktatása, nevelése. A madárvárta 2019-ben elnyerte a Vas Megyei Érték minősítést, eredményeinkről az alábbiakban olvasható egy rövid összefoglaló.

BEVEZETÉS

A Varga László által elkezdett, majd Bánhidi Péter által folytatott tömördi madárgyűrűző táborok eredményei alapján vásárolta meg a helyi csoport a tömördi „Nagy-tavat” és környékét 1996-ban. Így került a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány tulajdonába és a helyi csoport kezelésébe az egykori Chernel-birtok, a madárvárta vizsgálati területe. A Tömördi Madárvárta főépületét 1997-ben építették fel, majd anyagi lehetőségeinktől függően alakítottuk és fejlesztettük az infrastruktúrát.

VIZSGÁLATI TERÜLET

A madárvárta tizenöt hektáros kutatási területe a Vas megyei Tömörd község határában, az Ablánc-patak völgyétől délre elterülő „Nagy-tó” mellett található. A növényzet alapján négy élőhelytípus különíthető el a területen. Mocsár (hat háló): a tómeder nagy részét vízi harmatkása, tavi káka, széleslevelű gyékény és rekettyefűz foglalja el. A tavat csak a csapadékvíz táplálja, ezért vízszintjét a mindenkori csapadékmennyiség határozza meg. Cserjés gyep (hét háló): átmenetet képez a tó mocsaras élőhelyei és a környező szántóföldek helyét valaha borító sztyeppréti társulások között. Bokros (tizenegy háló): elsősorban két-három méter magas kőkény-, galagonya-, vadvörte-, vadrózsabokrokból áll, melyet kisebb hegyi száraz rétfoltok tagolnak. Erdőszegély (négy háló): összefüggő, cserjeszintben gazdag cseres-tölgyes szegélyvegetáció, melyet többnyire hat-kilenc méter magas fák alkotnak.

KUTATÁSI MÓDSZER

1998-tól minden év tavaszán, március-áprilisban, hét-tíz napos madárgyűrűzést szervezünk, míg a nyári és őszi vonulási periódusokban július végétől, augusztus elejétől október végéig, november elejéig folyamatosan végezzük a madarak befogását, gyűrűzését és mérését az Actio Hungarica módszereinek megfelelően. Tavasszal huszonhárom, ősszel huszonnyolc darab, két és fél méter magas, ötzsebes, tizenkét méter hosszú hálót használunk. Alkalmanként kockahálót is alkalmazunk ragadozó madarak befogásához. 1999-ben csatlakoztunk a South-East Bird Migration Research Network (SEEN) nemzetközi madárvonulás-kutatási hálózathoz. 2004-től az állandó ráfordítású madárgyűrűzési (CES) program hazai indulásakor a madárvártán is megkezdtek a

Hálóállás a tóban (fotó: Gyurácz József)

A madárvárta épülete (fotó: Gyurácz József)

A madárvárta vizsgálati területe (fotó: Kalmár Sándor)
Háttérkép: A tömördi tó (fotó: Kalmár Sándor)

Rét gondozása kaszással (fotó: Gyurácz József)

helyi fészkelő madarak jelölését, melynek során tizenhárom hálóval fogjuk be a madarakat.

GYAKORI ÉS RITKA MADÁRFAJOK

A három gyűrűzési időszakban összesen 136 madárfaj 135 230 példányát gyűrűztük meg, és 31 533 visszafogást regisztráltunk 1998 és 2019 között. Visszafogtunk negyven külföldön gyűrűzött madarat, és nyolcvanhat Tömördön gyűrűzött madár került meg külföldön. Több mint öt-ezer példányt gyűrűztünk a következő fajokból: vörösbegy (21 389), barátposzáta (18 232), csilpcsalpfűzike (9972), kék cinege (8518), fekete rigó (7940) és széncinege (6999). Az Alpokajára jellemző fajok közül a sárgafejű (4279) és a tűzesfejű (688) királykából, valamint a fenyvescinegeből (966) fogtunk viszonylag sokat. Először bizonyítottuk a kékfarkú és a berki nádiposzáta hazai előfordulását 2010-ben, illetve 2014-ben. A törpekuvík első (2012), a kucsás poszáta második (1998), a királyfűzike második (2003), a vándorfűzike negyedik (2002) és a törpesármány nyolcadik (2019) hazai gyűrűzött példányát Tömördön fogtuk.

MADÁRÁLLOMÁNYOK EGYEDSZÁMÁNAK ÉVES VÁLTOZÁSAI

Az évente befogott madarak egyedszáma alapján az elmúlt több mint húsz évben igen jelentős állománycsökkenést tapasztaltunk a következő, a telet a Szaharától délre töltő és mezőgazdasági környezetben fészkelő fajknál: füstifecske, réti tücsökmadár, mezei poszáta, rozsdás csuk, cigánycsuk és tövisszúró gébics. Ugyancsak jelentős egyedszámcsökkenést mutatott a városi környezetben is fészkelő molnárfecske, valamint a nem vonuló mezei veréb állománya is. A rövid távú vonuló és elsősorban erdőkben, parkokban fészkelő fekete rigó, énekes rigó, vörösbegy, barátposzáta és csilpcsalpfűzike állománya viszont jelentősen növekedett 1998 és 2019 között. A barátposzáta esetében pozitív összefüggést mutatunk ki az áprilisi hőmérséklet és a helyi fiatal madarak egyedszáma között, a vizsgált időszakban mindkettő növekedett. A guvat, a nádiposzáta- és tücsökmadárfajok, valamint a nádi sármány éves fogása nagymértékben függött a tömördi tóban lévő víz mennyiségétől, illetve a mocsári növényzet kiterjedésétől. A fenyvescinege és a kék cinege éves fogása igen jelentős ingadozást mutatott. Egyes, úgynevezett inváziós években több száz, elsősorban fiatal példányt fogtunk belőlük, míg más években száznál kevesebbet vagy egyet sem.

VONULÁSI STRATÉGIA

A napi fogások és visszafogások alapján a vörösbegy négy rövidebb időszakát, úgynevezett vonulási hullámát különíthettük el a nyári-őszi perióduson belül. Az első, július végétől szeptember közepéig tartó fogási időszakban befogott vörösbegyek szárnyhossza, testtömege és becsült zsirtartaléka minden évben lényegesen kisebb volt, mint a szeptember második felében, illetve októberben és novemberben befogott madaraké. A szeptember-októberben Tömördön megpihenő vörösbegyek többsége a Cseh Köztársaság, Szlovákia és Lengyelország területén fészkelő állományokból származik. Az október végén, november elején befogottak pedig Skandináviából és Északnyugat-Oroszországból érkeznek. Amikorra a legészakabbi fészkelők megérkeznek,

A Csányi Alapítvány által támogatott diákok a madárvártán (fotó: Illés Péter)

addigra a hazai vörösbegyek többsége már elhagyja a területet. Erre utal, hogy a júliustól szeptember közepéig meggyűrűzött madarak közül eddig egyet sem fogtunk vissza Tömördön október közepe után. A külföldi vonatkozású megkerülések alapján, a Tömördön gyűrűzött madarak többsége dél-délnyugati irányba folytatja őszi vonulását, és Olaszországban telel.

A vonuló madár túlélési esélye attól is függ, hogy milyen gyorsan tudja megtenni a vonulási utat. Időben eléri-e a telelőterületét, ahol verseny folyik a biztonságos és táplálékban gazdagabb élőhelyekért. A barátoszata hím és tojó példányai egyaránt a lehető leggyorsabban próbálják meg elérni a telelőterületüket, ezt bizonyítják a Tömördön ősszel gyűrűzött és még ugyanezen őszi periódusban, de nem a gyűrűzés napján visszafogott barátoszáták alacsony aránya. A hímek 3,76%-át, a tojók 6,33%-át

Madarak a vászonzsákokban – Orbán Lili (fotó: Gyurácz József)

fogtuk vissza, és átlagosan 10,73 napot töltöttek a tömördi területen. A hosszabb ideig Tömördön tartózkodó madarak nagyobb mértékben raktározta zsírt, növelték testtömegüket az első befogáshoz képest, mint az egy-két nap után továbbvonuló példányok. Egy fiatal hím példány mutatta a legnagyobb változást: harminchárom nap alatt 6,4 grammal növelte testtömegét.

ÉLŐHELYVÁLASZTÁS

A befogott madarak térbeli eloszlásával kapcsolatos kutatásaink azt is feltárták, hogy egy élőhely különböző környezeti feltételekkel rendelkező részei nem egyforma jelentőségűek egy madárfaj egyedei számára. A biztonságosabb búvóhelyet, jobb táplálékforrást biztosító élőhelyrészek korlátozottan állnak rendelkezésre a madarak számára, ezért ezekért versenyeznek. A fekete rigónál megállapítottuk, hogy a sűrűbb, biztonságosabb, valamint jobb táplálékos feltételeket biztosító erdei és bokros élőhelyeket elsősorban a nagyobb testmretű, jobb kondícióban lévő domináns hímek foglalták el, ezért a tojók nagy része kiszorult a ragadozók miatt veszélyesebb nyílt és kevesebb táplálékot biztosító bokros-gyepes területekre. Ez a jelenség azzal a tanulsággal szolgál a gyakorlati természetvédelem számára, hogy egy faj védelme szempontjából figyelembe kell venni a madarak élőhelyválasztásának ivarfüggését is, mert a hímek és tojók túlélését egyaránt segíteni kell egy faj állományának megőrzéséhez.

ÉLETTARTAM, TERÜLETHŰSÉG

A gyűrűs madarak megkerülése alapján a madarak természetbeli életének hosszára is következtethetünk. Egy 2003-ban a madárvártán gyűrűzött zöld küllőt 2011-ben találtak meg elpusztultan. Ez az eddigi legidősebb ismert korú zöld küllő Magyarországon. A legidősebb hazai erdei pintyet 2010. szeptember 19-én gyűrűztük fiatal példányként, és 2019-ig több évben is visszafogtuk. A visszafogások dátumai alapján valószínű, hogy párjával több éven keresztül a madárvárta közelében sikeresen költött. 2004 óta minden év költési időszakában fogtunk ugyanazzal a hálóval egy-két hím és/vagy tojó töviszűrő gébicset. Azonban a gyűrűszámok alapján majdnem minden évben új fészkelőket fogtunk ugyanazon a költőterületen. Csak három, előző évben gyűrűzött madarat fogtunk vissza. Ennek egyik oka, hogy mind a hím, mind a tojó töviszűrő gébicsek mindössze 20–30%-a tér vissza évről évre korábbi területükre. A másik, hogy a madarak nagy része

elpusztul a vonulás, telelés során, és ezeknek a példányoknak a költőhelyét foglalják el a túlélők. Vizsgálataink alapján a hazai töviszűrő gébicsek körülbelül felének van esélye megélni a következő fészkelési időszakot. A hímek és a tojók túlélési valószínűsége között nem tapasztaltunk lényeges különbséget.

GYAKORLATI TERMÉSZETVÉDELEM

A feltöltődési folyamatok és az aszályos időjárás következtében a tó 2000 nyarán teljesen kiszáradt. 2001-ben elvégeztettük a medertisztítási munkákat, aminek következtében lényegesen javult a tómeder vízmegtartó képessége. 2004-re a tó vízszintje annyira megemelkedett, hogy a tó élővilága visszaállt a kiszáradás előtti állapotba. A nyílt vízfelület fenntartása érdekében a gyékényt a tómeder középső területéről alkalmanként eltávolítjuk. A madárvárta környékén lévő gyepek egy részén minden évben szárazzóval visszavágatjuk a fás szárú növényzetet, a nagyobb fákat, bokrokat pedig kivágjuk annak érdekében, hogy az itt élő védett növény- és állatfajok életfeltételeit hosszú távon biztosítsuk. Lehetőségeinktől függően a lágyszárú özönnyévek terjedését is korlátozzuk a réteken.

NEVELÉS, OKTATÁS, TUDOMÁNYOS MUNKA

A madárvárta tudományos és természetvédelmi célú tevékenysége kezdetektől része a szombathelyi biológianár-, biológia alapszakos képzéseknek. A hallgatók a madárvártán szervezett ökológiai terepgyakorlatok keretében vesznek részt botanikai és zoológiai vizsgálatokban, megismerik az élőhelykezelési munkák eredményeit és a madárgyűrűzés pedagógiai alkalmazását. A madárgyűrűzési bemutató óvodáskorú gyermekek számára is lehetőséget ad a fajismeret bővítésén túl a madárral való személyes találkozásra, a meggyűrűzött madár szabadon engedésére, pozitív természeti élmény átélésére. A környék köznevelési intézményei beépítik nevelési programjaikba a madárvárta kínálta lehetőségeket, de alkalmanként az ország távolabbi vidékeiről, Erdélyből és a Partiumból is érkeznek iskolás csoportok. Több egyetem hallgatója szakmai gyakorlatát, sok középiskolás közösségi szolgálatát teljesíti a madárvártán. Az itt elvégzett fizikai és szellemi munkák a gyerekek önellátásra, csapatmunkára, együttműködésre és felelősségtudatra nevelésében is hatékony eszköznek bizonyultak. Évente több száz óvodás és diák szerez egy életre szóló pozitív élményt a madarokról a Tömördi Madárvártán. A madárgyűrűzési adatok felhasználásával számos diplomamunka, tudományos diákköri dolgozat és doktori disszertáció is készült, de hazai és külföldi tudományos kiadványokban is rendszeresen publikáljuk eredményeinket. A húsz évet összefoglaló tanulmányunkat a The Ring nemzetközi folyóirat közölte 2017-ben.

Székelyhídi gyermekotthon lakói a madárvártán (fotó: Borsfai Rebeka)

Madárszedés a hálóból – Pál Panna (fotó: Gyurácz József)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Tömördön folyó madárgyűrűzés, természetvédelem és nevelés csapatmunka, amelyhez elsősorban az MME Vas Megyei Helyi Csoportjának tagjai nyújtanak pótolhatatlan segítséget, de az ország más vidékeiről és külföldről is vannak résztvevők. Minden évben egy állandó munkatárs és húsz-harminc önkéntes segíti a tizenkét-tizenöt madárgyűrűző munkáját. Madárgyűrűzők, akik legalább ezer madarat gyűrűztek a madárvártán: Bánhidi Péter, Faragó Ádám, Góczán József, Góczán Éva, Gyurácz József, Illés Péter, Jánosa László, Kalmár Sándor, Kiss János, Király Gergely, Koszorus Péter, Lenczl Mihály, Lukács Zoltán, Németh Csaba, Ottó Erzsébet, Polovitz Péter, Szentendrey Géza, Tatai Sándor, Varga László és Wisztercill János. Állandó munkatársak voltak: Bánhidi Márton, Biró Martin, Eichardt János (két év), Gabnai Henrietta, Góczán Éva, Göncz István, Huszár Huba (két év), Kelemen Tibor, Kiss Richárd, Lőrincz Csilla, Lukács Zoltán (hat év), Mátrai Norbert, Orbán Lili (két év), Ruff Andrea, Somlai Szilárd (két év), Szabolcs Alex (két év), Takács Árpád és Vörös Norbert. Köszönjük munkájukat!

Gyurácz József, Bánhidi Péter

Egyetemi hallgatók madárszámláláson (fotó: Gyurácz József)

ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK fészkelő madarai II.

Az épületeket fészkelő madarakat két csoportba lehet sorolni. Az egyikbe azok a madarak tartoznak, amelyek eredeti fészkelőhelye nagyon hasonlít az emberi létesítményekhez, ezért szinte természetes, hogy azokat költésre használják. A második csoportba pedig azok a fajok tartoznak, melyeknek az emberi létesítmények megjelenése előtt erdőben, réten stb. költöttek, de alkalmazkodtak az új lehetőségekhez.

Oldalról nyitott oktatóközpont padjába épített házirozsdafarkú-fészek
Háttérkép: Vízszintesen futó gerendára rakott feketeterítő-fészek

HÁZFOGLALÓ FECSKÉK

Az első csoportba sorolható fajok legjellemzőbb képviselői a füstí és molnárfecske. A füstí fecske manapság elsősorban olyan belső terekben, hidak alatt és ezekhez hasonló helyeken költ, amelyek leginkább egy barlang bejárati szakaszához hasonlítanak. A faj minden bizonnyal egykor ilyen helyeken költött, ezért is ragaszkodnak ma is a zárt vagy félig nyitott épületekhez. A természetben bár sok barlang van, azok száma össze sem hasonlítható a füstí fecske számára fészkelésre alkalmas helyet kínáló építmények tömegével. Ezért az emberi tevékenység kezdetén bizonyosan kisszámú füstífecske-állomány jelentősen megnövekedett. A legeltető állattartással együtt járó hatalmas rovarátlálék-kínálat és az egyre több fészkelésre alkalmas épület hozzásegítette ezt a fajt ahhoz, hogy tömegessé váljon. Érdemes itt megemlíteni, hogy a kelet- és dél-afrikai hatalmas füves szavannákon, ahol még ma is tízezres tömegben élnek legelő állatok, a füstí fecske rokonai kifejezetten kisszámú fészkelők. Az ottani fészkelési lehetőségek hiánya miatt hiába tömegesek a repülő rovarok, a fecskéknek nincs hol fészkelniük. Az ottani rovar tömeget is elsősorban a mi füstí fecskékünk fogyasztják el október és március között.

A molnárfecskek eredetileg sziklafalakon költöttek, számukra a mi épületeink külső falai éppen olyan felületet jelentenek, mint amilyenek a hatalmas függőleges szirtek. Ez az oka annak, hogy a molnárfecskek szinte mindig az épületek külső részén építik fészkeiket.

A már nálunk is megtelepedett vörhenyes fecske pedig csakúgy, mint a füstí, az épületek belső felében rakja fészket, de sohasem használ olyan épületet, amely lakott.

A LAPOS TETŐK BETELEPÜLŐI

A lapos tetű épületek megjelenésével újabb lehetőséget teremtettünk a madarak számára. A szigetelésre szánt bitument általában gyöngykvaccsal szórják fel azért, hogy ha szükséges, akkor nyáron is ki lehessen menni a tetőre, illetve hogy az ne melegedjen fel túlzottan. Ezek a kvaccszórások semmiben sem különböznek attól, amit a búbospacsirta például egy kvaccbányában talál. Ezért szinte természetes, hogy egyre több helyen mind több pár választotta a városi házak lapos tetőit. Minden bizonnyal az azokon fészkelők arra is rájöttek, hogy az ellenségeik többsége ott nem tudja őket elérni. Sajnos ma már ez a helyzet megváltozott, mert a városainkat elárasztó dolmányos varjak bizony ott is meglelik és kifosztják a fészkeiket.

A VARJÚFÉLÉK IS

Az alkalmazkodás részeként város- vagy településlakóvá vált fajok esetében csak idő kérdése, hogy melyik mikor kezd vagy kezdett el az épületeken költöni. A meglehetősen óvatos, bár látszólag szelíd és a számára semlegesnek tűnő tevékenységet végző emberek közvetlen közelében is táplálékot keresgélő dolmányos varjak a városokban, megtelepedésük kezdetén, a magas fák csúcsában építették fészkeiket. Később egyre alacsonyabba merészkedtek, de egyik helyen sincsenek teljes biztonságban, mert az időközben szintén városlakóvá vált nyestek meglehetősen sok fészket kifosztják. Az okos varjúfélék, így a dolmányos varjú is rájött arra, hogy vannak olyan épületrészek, ahová a nyest nem tud odajutni, és elkezdtek használatba venni ezeket a részeket. Budapesten először az egykori tévészékház homlokzatán, majd a Szabadság híd

Fotók: Haraszthy László

A házi rozsdafarkú gyakran a füstí fecske fészkében költ

A zsilipek többségén megtelepszik egy-egy pár barázdabillegető

A füstí fecske szinte kizárólag az épületek belső részeire épít, ez a pár egy fürdőszoba csempézett falára rakta a fészket

A legelőkn található kutak falában gyakran telepesen költöttek a seregélyek

A molnárfecskek mindig az épületek külső falára építik fészkeiket

tartópilléreinek díszítése közé raktak fészket. Manapság pedig már újabb épületrészeket is kihasználnak (Érdekes fészkelések rovatunkban is található egy összefoglaló írás a budapesti dolmányos varjak épületeken történő fészkeléséről). A varjúfélék másik képviselője a szajkó, amely mostanság kezd egyre gyakrabban valamilyen épületen költeni. Az eddig ismertté vált eseteket a Madártávlatban közreadtuk.

A harmadik varjúfélé, amelyik kifejezetten gyakori épületlakó, a csóka – előszeretettel költ a kéményekben. Ezzel a szokásával sokszor jelentős bonyodalmakat okoz, ugyanis a március-áprilisban fészekanyaggal jócskán megrakott kémény az októberi fűtéskezdéskor nem biztos, hogy működni fog. Másor épületek üregeiben telepszik meg, és rendszeres fészkelőnek mondható az alföldi tanyaromokon vagy akár az állattartó épületekben is. Szívesen építi fészket hodályok tetőszerkezetébe, de költött már baromfióiban is.

Használton kívüli söntés szarufájára épített ökörszemfészkek

Híd alá épített hegyibillegető-fészkek

VEREBEK

Néhány évtizeddel ezelőtt még általános volt, hogy a házi és a mezei veréb is a szövőmadárrokonokra jellemző, gömb alakú, szabadon álló fészket épített. Lassan azonban – elsősorban a házi veréb – rájött arra, hogy az épületek tetőszerkezete, de gyakran más részei is, kiváló és biztonságos fészkelhelyet kínál. Miközben a magyarországi háziveréb-állomány az utóbbi két évtizedben jelentősen megfogyatkozott, ezzel párhuzamosan szinte teljesen megszűnt az eredeti – szabad állású – fészkepítési szokásuk is. Ma leginkább a gólyafészkek oldalában látunk – félig szabad építésű – háziveréb-fészkeket. A mezei veréb fészkelési szokása is sokat változott, és ma már az állomány legnagyobb része odúban, üregben költ. A házi veréhez képest elenyésző számban, de épületlyukakban, üregekben is fészkel egy-egy pár.

A házi verebek szívesen költenek a füstifecske eresz alá épített fészkekben...

RIGÓFÉLÉK

A rigófélék közül a fekete rigó épületen történő fészkelését már mindenki tapasztalhatta. A csatornahajlatban, virágládában, falra felfutó növényen, falra akasztott létrán, ablakpárkányon, gázkonvektor külső szellőzőjén és hasonló helyeken rendszeresek a fekete-rigó-fészkek.

Az énekes rigó az utóbbi húsz évben egyre inkább elfoglalta a településeket, és nem ritka már az sem, hogy egy épület valamely részén építi fészket. Szemünk láttára zajlik a léprigó fészkelhelyváltása. Egyre többször fordul elő, hogy lakott területen vagy akár ipari létesítményen találjuk fészket (Érdekes fészkelések rovatunkban egy beton villanyoszlopon költő párról adunk hírt).

CINEGÉK ÉS CSUSZKA

A cinegéket ma odúlakó madárként ismerjük, de ez nem volt mindig így. Jól mutatja ezt a tojásuk mintázata is, hiszen az összes többi eredendően is odúlakó madárnak – harkályok, baglyok – fehér vagy a seregélynek, örvös légykapónak stb. világoskék, azaz egyszínű tojásai vannak. A cinegék gazdagon mintázott tojásai azt mutatják, hogy ők csak áttértek az odúfészkelésre. Nem lehet ezek után csodálkozni azon, ha a széncinege a kerítés vascsövében, postaládában, fal és tetőszerkezet üregében stb. is rendszeresen megtelepszik. Alkalmilag a kék cinege is fali üregben vagy akár kőfalak lyukaiban neveli fiókáit. A fenyvescinege pedig szintén a kőfalakban, de legújabbban az épületekben – például szellőzőkben vagy akár molnárfecskefészkekben – is költött már. De költött már fali üregben a csuszka is.

BILLEGETŐK, ÖKÖRSZEM ÉS VÍZIRIGÓ

A hidak alatt, de patakok közelében, az épületek más részein is rendszeresnek mondható a hegyi billegető, az ökörszem, illetve ahol egyáltalán előfordul, ott a vízirigó fészkelése. De találtam már ökörszemfészket használaton kívüli söntés szarufájára erősített fogason is.

A fekete rigó mellett a barázdabillegető az a faj, amelyik nemcsak az épületeken, de azok közelében tárolt gépeken, járműveken is rendszeresen fészkel. A Madártávlatban az utóbbi pár évben számos érdekes fészkeléséről adtunk hírt. De a barázdabillegető a lakott területektől távol is különösen kedveli az építményeket. Sokfelé megtalálható a zsílipek valamely részén, meteorológiai mérőállomásokon, de akár vadetetőken is.

...de a mezei verebek is szívesen elfoglalják azokat

SEREGÉLYEK

A seregély – mint klasszikus odúlakó madár – néha az épületek üregeiben is megtelepszik, de az utak fölé ívelő kandeláberekben is fészkel már. A közeli rokon pásztormadár szinte minden eddigi magyarországi megtelepedése során elsősorban vályogtéglarakásokban, hodályok falainak üregeiben és tetőszerkezeteiben fészkel.

KÖVIRIGÓ ÉS HANTMADÁR

A sajnós ma már nálunk nem fészkelő kövirigó egykor rendszeresen építette fészket a kőbányákban található kezelőépületek ablakpárkányaira. Közeli rokona, a hantmadár pedig a téglarakásokban, vízaknák falában, omladozó tanyaépületek üregeiben és hasonló helyeken fészkel.

HÁZI ROZSDAFARKÚ ÉS SZÜRKE LÉGYKAPÓ

Valószínűleg az egyik legsikeresebb betelepülő és ma már épületlakó madár a házi rozsdafarkú. Nagyvárosaink legbelső részein éppen úgy költ, mint vidéken. Három-négy évtizeddel ezelőtt az egyébként magashegyi sziklafalakon fészkelő házi rozsdafarkú elkezdte elfoglalni az alföldi településeinket is. Ma már szinte nincs olyan település az országnak, ahol ne költene. Fészket a kültéri vízszintes gerendákra, épületlyukakba, ablakpárkányokra, falra akasztott virágtartókba vagy akár falra kirakott cinegeodúk tetejére, füstifecske fészkebe és hasonló helyekre rakja. Ugyanakkor az erdők közepén található épületeken – erdészház vagy várrom – éppen úgy megtelepszik, mint a településeken.

A szürke légykapó már régen megjelent a lakott területeken, kezdetben fákon költött, majd fokozatosan áttelepült az épületekre is. Rendszeresen épít üres füstifecske-fészkekbe, ablakpárkányokra, falak üregeibe és legújabbban előszeretettel lakótelepi erkélyek alkalmas helyeire, elsősorban virágládáiba, de költött már a rendszeresen öntözött virágok cserepében is.

Néhány évtized alatt számos madarunk fészkelési szokásai jelentősen megváltoztak, másoké pedig a szemünk láttára alakult át. Fontos ezeknek a folyamatoknak a figyelemmel kísérése, ezért kérek és biztatok mindenkit, hogy az érdekes fészkelésekről szóló híreit küldje el a Madártávlat számára.

Haraszthy László

A széncinege minden lehetséges emberi létesítményt kihasznál fészkepítésre, ez a pár egy postaládát választott

A FOKOZOTTAN VÉDETT NAGY AGGÓFŰ TERMŐHELYÉNEK ÉLŐHELYKEZELÉSE

– TATAI RÉTI-TAVAK KÖRNYÉKE TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET –

A természetvédelmi terület és annak egyedülálló természeti értékeinek megőrzése és fejlesztése érdekében a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület, a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Gerecsei Természetvédelmi Tájegysége, az MME Komárom-Esztergom Megyei Helyi Csoportja és az ELTE Fűvészkert önkéntes munka keretében kezeli – kaszálja, cserjementesíti, felméri – a területet 2016 óta. Munkánk fókuszában a fokozottan védett nagy aggófű, a hazai flóra egyik legritkább növényfaja áll. Nem túlzás azt állítani, e növényfaj hazai fennmaradása azon múlik, hogy ezen a kicsiny területen sikerül-e számára megfelelő körülményeket teremteni.

A NAGY AGGÓFŰ

Hazánk egyik legritkább növényfaja 60–150 cm magas, élő növény. Tavasszal föld alatti raktározószárából bújik elő. Levelai széles lándzsásak, csipkés-fogas szélűek, hirtelen nyélbe keskenyedőek. Hosszirányban bordázott szára és leveli hosszú szőrökkel dúsan, pókhálósan molyhosak. A szárlevelei szíves vállal szárölelőek. Júniustól szeptemberig nyílnak a két-három cm-es fészekvirágzatai, amelyeket sátorozó virágzatban képez. A fészekvirágzatok látszólag egy virágnak tűnnek pontosan nyolc szirmossal, valójában számos apró virág tömörülése, mint a napraforgónál. A nyolc szirm nyolc különálló, összenőtt szirmú, steril, nyelves virág, és közepén, a közöttük álló apróbbak pedig a termékeny, csöves virágok. Utóbbiakból augusztus végétől októberig fehér bóbítás repítőszőrös kaszattermékek fejlődnek, melyeket a szél messzire visz. Az aggófűvek nevüket természetes állapotukról kapták, fehér bóbítájuk egy agg ember ősz hajára emlékeztet, amelynek lehullásával egy kopasz fejre hasonlító, gömbölyű vacok marad fenn.

HOL ÉL?

Közép-európai elterjedésű faj, Lengyelországtól és Csehországtól Bulgáriáig fordul elő. Kitaibel Pál, neves botanikus, magyar polihistor fedezte fel tatai útja során. Magyarországon Tata és Lesenceistvánd közelében üde lápréteken élnek állományai. Itt található meg a legnagyobb, 1120 tővet számláló hazai populációja pár szobányi területen.

FOKOZOTTAN VÉDETT!

Hazánkban az egyik legritkább növényfaj, pár hektárnyi kiterjedésű területen található meg, így az élőhelyét érintő kismértékű beavatkozás, átalakítás végzetes lehet a faj számára. Itt leginkább a terület szárazodása, az özönnövények térhódítása és árnyékolása, továbbá az itt is megjelent idegenhonos meztelelencsigák veszélyeztetik. Gyakran a hazai csigák, mint például az éticsigák is, alaposan megrágják egyedeit. A hazai állományai kipusztulással közvetlen fenyegetettek. Fokozottan védett, természetvédelmi értéke 100 000 Ft.

A HASONMÁS

Rendkívül hasonlít hozzá a jóval gyakoribb kövér aggófű, amely a nagy aggófűnél alacsonyabb termetű, leveli keskenyebbek, hosszabban nyélbe keskenyedőek, a levelek a szárral együtt kopaszak. Korábban a nagy aggófűvet ennek alfajának tartották. Fészekvirágzatai lazábban állnak, a fészkei pedig első ránézésre nem nyolc-, hanem ötszirmúak (valójában összetett fészkes virágzata öt nyelves virágot tartalmaz). A nagy aggófűnél szárazabb gyepekben, sztyeppréten él. Korábban a Fényes lakópark helyén éltek állományai, melyek a nagy aggófűvel is kereszteződtek, viszont a beépítést követően élőhelyük megszűnt, a faj a területen visszaszorult.

A TERÜLET A MŰLTBAN

Néhány száz éve Tata környékén még pelikánok fészkeltek. A ma már ritka hangyaboglárcák tömegesek voltak, békászó sasok, rétisasok, hamvas rétihéják, barna kányák vadásztak az Által-ér völgyében. A nagy aggófű tatai termőterülete napjainkban egy „sziget”, mi, emberek tettük azzá, elpusztítva a környező hasonló élőhelyeket, ezzel elszigetelve a rétet. Az elmúlt évszázadban betonra, utakra, mesterséges erdőkre és szántóföldekre cseréltük a hasonló gyepeket. Az életközösségek mára egymástól távol, szinte elzárva maradtak meg. Egykori gazdagságuknak már csak töredékét láthatjuk.

A kezelési egységek térképe

Túlföldalton: nagy aggófű teljes virágpompában (fotó: Csonka Péter)

VÉDETTSÉG

A nagy aggófű élőhelye, a Réti-tavak környéke természetvédelmi terület részeként, 1992 óta élvez helyi védelmet. Ezen túlmenően nemzetközi védetség is megilleti, mivel 2006 óta a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek védelméről szóló Ramsari egyezmény hatálya alá is tartozik a Tatai Öreg-tó Ramsari terület részeként.

A LÁPRÉT NÖVÉNYVILÁGA

Hajdan Tata környékén a számtalan feltörő forrás hatalmas láp- és mocsárvilágot táplált egészen a Dunáig. Mezőgazdasági területnyerés céljából a 18. században kezdődött meg a vizek „rendezése”, levezetése. Ennek következtében az itteni láprétek meghatározója, a Csever-árok kanalizált mederben fut. A patakot puhafaliget-erdőfoltok kísérik fehér nyárral, fehér fűzzel, néhol mesterségesen telepített szomorúfűz és kivadult amerikai kőrís társaságában.

A magasabb térszíneken fajszegény keményfaliget-erdőmaradványokkal is találkozhatunk, benne kocsányos tölgygel és magyar kőrissel. A ligeterdők szegélyében a veresgyűrűs som más, idegenhonos cserjefajokkal nagy kiterjedésű, áthatolhatatlan bozótosokat hozott létre, amelyek mára az élőhelykezelésnek köszönhetően visszaszorultak. Meghagyott foltjaiban megtalálható még egy-egy idősebb közönséges nyír is. A ligeterdőkkel a nedvesebb területeken nádas-gyékényesek váltakoznak a domináns közönséges náddal és széleslevelű gyékénnyel. Ezek között láposabb, pangó vizes területeken hamvas fűz alkotta fűzesek, és távolodva a pataktól fajszegény, mocsári sás uralta magassásrétek találhatóak.

A szárazabb helyeken találhatóak a legértékesebb és leggazdagabb élőhelyek – az üde és a kiszáradó kékperjés láprétek. Szinte egész évben találkozhatunk itt virágzó különlegességekkel. Kora tavasszal, már márciusban nyílhatnak apró, fémes fekete virágai a védett lápi nyúl farkfűnek. A sok apró virág nyuszifarokszerű, hengeres bugavirágzatot alkot. Nyár elejétől a rózsaszín virágú lápi hagymában gyönyörködhetünk. Nyár közepén a terület és talán

Bimbós nagy aggófű

A nagy aggófű habitusképe

Pókhálósan molyhos szára és levele

Kaszattermes bóbítái

az ország legritkább növénye, a fokozottan védett nagy aggófű bontja sárga virágait. A nyár második felétől az embermagas közönséges kékperje hozza kékes színű bugavirágzatait. Az egész növény az őszi fagyok idejére feltűnő aranysárgává színeződik. Az őszi kezdetét az itt fennmaradt pár szál őszi kikerics jelzi.

Korábban a terület szomszédságában kertészeti lerakó működött, ahonnan tájidegen növényfajok hatoltak be és telepedtek meg az évek alatt. Ilyen a sárga virágú, hibrid aranycserje, továbbá a bíbor szárú, fehér termésű fehér som. A gyepekben a legnagyobb problémát az olyan gyorsan terjedő inváziós növények jelentik, mint a nálunk honos pázsitfűféle, a siskanádtippán és a tájidegen, sárga virágú, nagy aranyvessző. E fajok jelentősen megváltoztathatják az élőhely adottságait, és visszazsírozhatják az ott élő, honos növényfajokat.

A TERMŐHELY ÁLLATVILÁGA

A réten fajok ezrei élnek együtt. A változatos növényvilághoz változatos állatvilág társul. A tél elmúltával egymást váltják a különböző lepkefajok, köztük számos védett faj is repül és szaporodik a réten. A gyakori fajok, például a közönséges boglárka és a kóbor ékesboglárka mellett előfordul a lokális elterjedésű, védett kis tűzlepke és vérfű-hangyaboglárka is. A térség nedves réteihez hasonlóan itt is felbukkan közeli rokona, az ugyancsak

védett nagy tűzlepke. Utóbbi faj törzsalakja valaha Angliában élt, mára azonban az élőhelyeinek elpusztítása miatt kihalt. A nyári hónapokban megfigyelhető látványos faj a sávós szitakötő; a hímek könnyen felismerhetőek a csillogó kék testük és a kétszínű szárnyuk alapján.

A kételtűek közül előfordul a zöld levelibéka. Főleg éjjel szól, de néha nappal is hallható erősen érdes, reszelős hangja a bokrokból vagy fák leveleiről.

A magas fűben fürge gyíkok vadásznak, siklók közül a vizisikló a jellemző faj, de nagy szerencsével erdei siklóval is találkozhatunk.

Rovarokkal táplálkozik a tövisszúró gébics és a sárga billegető. Mindkét faj vonuló, a telet Afrikában töltik. A tövisszúró gébics a félig nyílt bokrosok madara, a sárga billegető kedveli a nyílt területeket, nedves réteken gyakran megfigyelhető. Mindkét faj európai állománya csökken, legfőképp az élőhelyvesztés miatt.

Az ilyen maradványélőhelyek nemcsak az itt élő fajoknak fontosak, hanem az átvonulóknak is. Tavasszal és ősszel poszták, fűzikék és más vonuló madarak táplálkoznak a környező bokrosokban, fákon. Gyakori átvonuló a fülemüle is, de néhány pár minden évben költ is a sűrű, árnyékos bokrokban.

Ahogy az idegenhonos, invazív növényfajok terjedése, úgy a behurcolt állatok is veszélyt jelentenek az őshonos élővilágra.

A legnagyobb veszély: a tájidegen fehér som

Az időzített bomba: a tájidegen aranyvessző

Élőhelykezelés gépi kaszálással

Fotók: Csonka Péter

A narancssárga spanyol meztelencsiga, a harlekinkatica, a zöld vándorposloska és az ázsiai márványospoloska csak néhány azon fajok közül, amelyek az utóbbi évtizedekben szinte mindenütt megjelentek.

Bár nagy erőfeszítéseket teszünk ennek az élőhelynek a megőrzéséért, a kívülről érkező kedvezőtlen hatások könnyen veszélybe sodorhatják az itteni életközösséget. A város terjeszkedése, a klímaváltozás okozta szárazodás, a túlzott vegyszerhasználat és az invazív fajok terjedése éveken belül komoly kihívást jelenthetnek az itt élőknek, és a helyzet az egész világon hasonló.

ÉLŐHELYKEZELÉS

A nagy aggófű sajnos mindkét hazai élőhelyén, itt, Tatán és Lenceistvádon is visszazsírozóban van. Az utóbbi évtizedekben sokféle tapasztalható tájhasználat-változás, a kaszálás és a legeltetés háttérbe szorítása az itt élő lápréti fajok fennmaradására rányomta bélyegét. Sokszor nemkívánatos szukcessziós folyamatok indultak el: a gyepek cserjésedni, erdősödni kezdtek. A Fényes-patak menti réten 2007 előtti évtizedben csak esetleges volt a kaszálásos földhasználat, de utána a lakóingatlan-fejlesztés miatt zárványterület alakult ki a termőhelyen, így 2016-ig mindennemű hasznosítás megszűnt.

A megfelelő legeltetés és kaszálás a hazai gyepeink fennmaradásához rendkívül fontos, mivel fényhez juttatja a növényközösség tagjait, visszazsírozítja a domináns fajokat, így a lehető legnagyobb fajszámot képes fenntartani a terület. Korábban ezt a feladatot a legelő nagyvadak (pl. európai bölény, őstulok) látták el, majd visszazsírozásukkal a haszonállatok váltották fel azokat. Emellett az ember téli takarmányozáshoz is lekaszálta a gyepeket. Az utóbbi évtizedekben a hasznosítás elmaradása elcserjésedéshez, beerdősüléshez és a lágy szárú özönfajok elterjedéséhez vezetett. E szukcessziós folyamatokat a Fényes lakópark megépítése erősítette fel, mivel a terület gépi megközelítése lehetetlenné vált.

Az özönnövények megjelenésével jelentősen átalakulhatnak az élőhely adottságai (pl. fényviszonyai, víz- és talajállapota), és tudunk a más növényfajokat gátló, allelopatikus hatásokról is. A legnagyobb gondot az Amerikából származó magas aranyvessző jelenti, melynek talajfelszín alatt kúszó szára pár év alatt szobányi telepet alkot, szinte mindent kiszorítva maga körül. Mellette a hasonló stratégiájú, hazai siskanádtippán borította be a gyepeket. A két lágy szárú faj invázióját egyes cserjefajok is követték. Az őshonos veresgyűrűs som és a hamvas szeder, a tájidegen fehér sommal és hibrid aranycserjével áthatolhatatlan cserjéseket hozott létre, amelyek leárnyékolással fenyegetik a gyepek közösségeket.

A számos hatás eredményeképpen 2007-től drasztikus csökkenésnek indult a nagy aggófű tőszáma. A 2004-ben még körülbelül 2100 tőre becsült állomány 2010-re 650 tőre fogyatkozott. A láprétek és a nagy aggófű megmentésére 2016 novemberében indult el a bevezetőben említett szervezetek tagjai és munkatársai által önkéntes munka keretében végzett élőhelykezelés.

Az első két évben a nagy aggófű élőhelyén történt meg kézi erővel a cserjék talajfelszínig történő visszavágása, lehetővé téve a gyepterületen a kézi kaszálást. A kaszálékot a gyepterület szélére, több méter magas halmokban helyeztük el. E feladatok elvégzése minden évben jelentős anyagi és energiaráfordítást igényelt, továbbá a bomló kaszálék a terület széléről tápanyag-bemosódással, gyomosodással fenyegette a területet.

A nagy aggófű mellett a július végén és augusztusban repülő vérfű-hangyaboglárka a terület legnagyobb természeti értéke

A hosszú távú megoldás, hogy gazdálkodásra alkalmas, megfelelő méretű és minőségű gyepterületet hozunk létre, amelyről a levágott növényzet eltávolításra, tápanyagtartalma kivonásra kerül. Ennek érdekében először a nagy gépi megközelíthetőség biztosítására egy földhid került a terület bejáratát keresztülvezelő levezetőárokra, és kivágtuk az ösvény szegélyében felnövekedett cserje- és faegyedeket. Ezt követően 2018 kora tavaszán egy speciális erdészeti szárúzó megtisztította a területet a nagy aggófű élőhelye körül a nemkívánatos fáktól és cserjéktől, lehetőséget biztosítva 2018 tavaszától a teljes terület kaszálására, illetve szárúzására. Az elvégzett munkának köszönhetően 2019-re 1120 tőre gyarapodott az aggófűállomány. Ahhoz, hogy a terület tájidegen inváziós növényfajoktól mentes, tiszta kaszáló legyen, még hosszú évekig kell folytatni a megkezdett munkát:

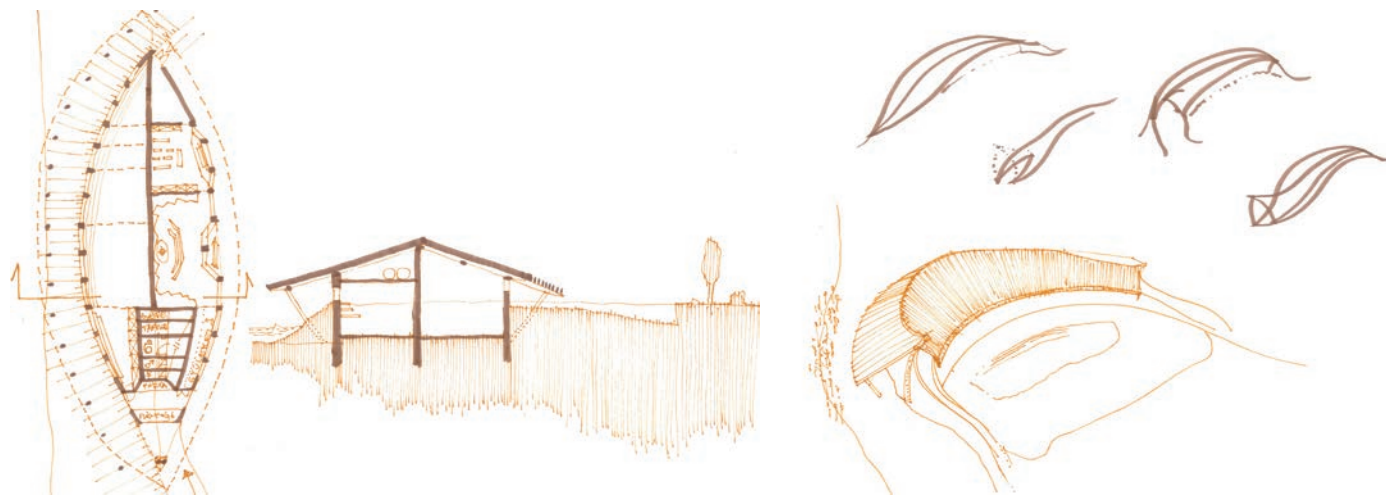
- alternálókaszálással kaszálás évente két alkalommal a magterületen;
- szárúzás évi három alkalommal a sommal, aranyvesszővel fertőzött részeken;
- szénalehordás évente három-négy alkalommal;
- kézi cserjevágás évi két alkalommal;
- szemétszedés;
- vegetatív és virágzó aggófűtövek számlálása egy-egy alkalommal.

Az élőhely-rehabilitációs munkát Tata Város Önkormányzata, az Agrárminisztérium Zöld forrás programja, a Rixa Terra Kft., a Vértesi Erdő Zrt., Kozma László és Pintér Zsolt vállalkozó támogatja, amit ezúton is szeretnénk megköszönni!

Az egész világon drámai ütemben csökken a biológiai sokféleség, és a megmaradt élőhelyek védelme nélkül lehetetlen megállítani ezt a folyamatot. Az emberi élet szempontjából is elengedhetetlen a természeti környezetünk megóvása! A természetnek egy-egy ilyen foltja több néhány növény, állat és gomba együttesénél. Az élet különböző formáit őrzik, és óriási értékük van – a sokféleség!

Csonka Péter, Hűvös-Récsi Annamária, dr. Matus Gábor, Musicz László, Papp László és Pribéli Levente

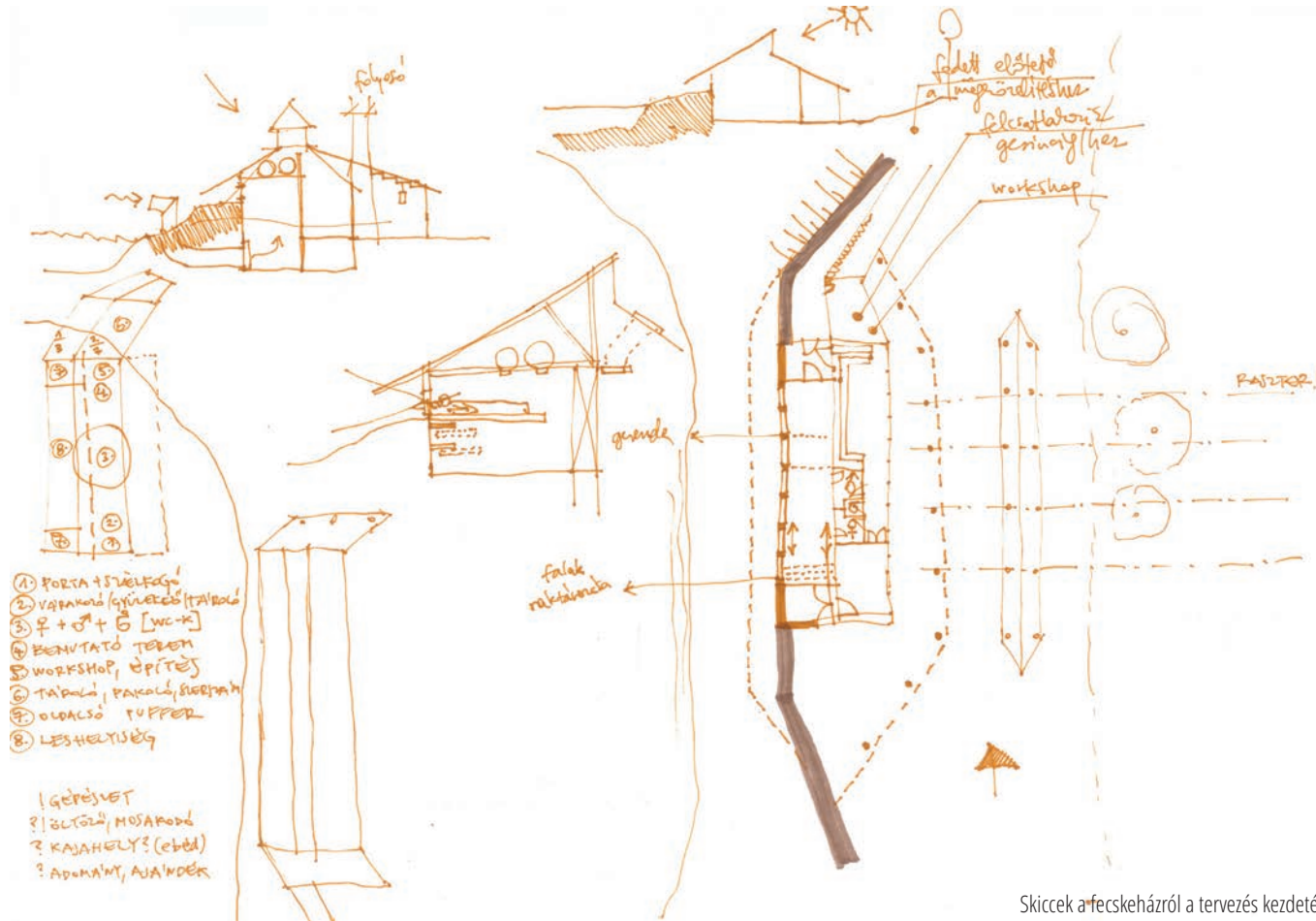

ÉPÍTÉSZET A FECSKEVÉDELEM SZOLGÁLATÁBAN

Egy esetlegesen megvalósítható fecskesház tervezése

A madárbarátok előtt nem lehet újdonság az a tény, miszerint (nem csak, de többek között) a fecskék bajban vannak. Az utóbbi időben szerencsére egyre gyakrabban hallhatunk fecskékkel kapcsolatos felhívásokat, segítségkérést a mindennapjaink során. Sokan szeretnének tenni értük, segíteni rajtuk. Három évvel ezelőtt egy építészeti felmérés során az én fejembe is befészkelte magát a gondolat, hogy segíteni szeretnék ezeknek a madaraknak, miközben hallgattam őket a fejem fölött. A nyár madarai számomra a fecskék.

Skickek a fecskesházról a tervezés kezdetén

ELŐZMÉNYEK

Az építészti mesterdiploma megszerzése előttem állt még, témát kellett választanom – talán éppen ekkor szóltak nekem. Építészként felmerült bennem a kérdés, hogy mégis hogyan tudnék a fecskék védelméhez hozzájárulni, hogyan tudnék házakat tervező szakemberként madarakkal foglalkozni. Aztán megszületett a válasz – a diplomámmal.

AZ ÖTLET

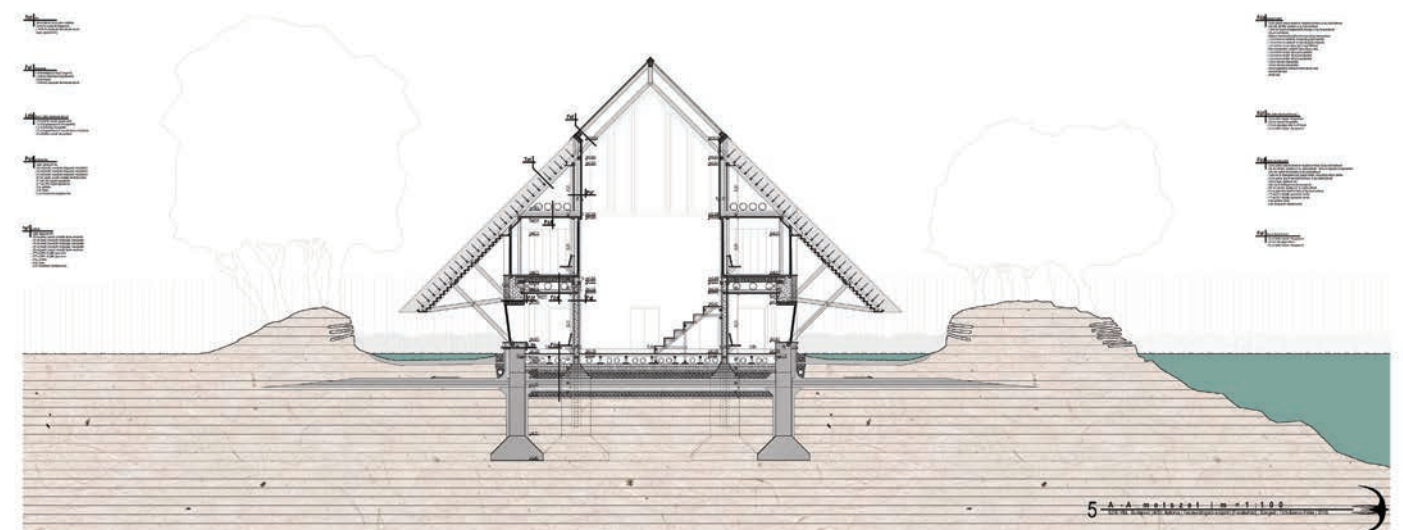
Olyan valós problémára szerettem volna megoldást találni, amely valóban fontos és sürgős. A tervezés előtt egy dolgot lezögeztem magamban: a végeredményt fel szeretném ajánlani, a terveket a megfelelő kezekbe szeretném adni. Az építész-képzés során a hallgatók és a diplomázók rengeteg segítséget tudnának nyújtani az önkormányzatoknak, vállalkozóknak, magánszemélyeknek. A fiktív programok alapján megalkotott tervek lehetnének inkább segítségnyújtó megoldások is – de ez már más lapra tartozik...

HOVA TERVEZEM AZ ÉPÜLETET?

A mesterdiplomámhoz elkészített tervem tehát egy olyan fecskék számára készült épület lett, amelyet a Szegedi Vadasparkban található régi agyagkitermelő bányató partjára terveztem. Nagyon fontos szempont volt, hogy olyan területet kellett találnom, ahol partfal áll a partifecskék rendelkezésére, ráadásul víz és saras vízpart is van a fűsti és a molnárfecskék fészeképítéséhez. Végül, de nem utolsósorban a víz jelenléte a rovar táplálék folyamatos biztosítása miatt is elengedhetetlen.

A helyszín ötlete Orbán Zoltántól, az MME szóvivőjétől és lakossági madárvédelemmel foglalkozó munkatársától, egykori állatkertestől származott. Amikor segítséget kérve megkerestem az MME-t, Zoltán az otthonában fogadott egy szakmai találkozó keretében, és mondta el többek között, hogyan is néz ki egy „böcsületes” madármegfigyelő és -bemutató les. Elmondása szerint egy állatkert, a szükséges adottságokat tekintve a vadaspark elvileg minden gond nélkül hasznosíthatna, fenntarthatna és üzemeltethetne egy ilyen természetvédelmi és bemutató funkciójú látogatóközponti épületet. A fecskesház bemutató helyet a gondozók, állatkert-pedagógusok jól fel-

Tervezés – a fecskesház keresztmetszete

tudnák használni ismeretterjesztő munkájukhoz, ahol emellett a látogatók különféle foglalkozások keretében művészek is tudnának készíteni a fecskék számára. Az állatkerti állatok és a trágyájuk a területre vonzaná nagy számban a táplálékot jelentő rovarokat, melyek számát a fecskék kordában tudnák tartani, ami állatjóléti szempontból is fontos. Végül, de nem utolsósorban a fecskesház révén az eddig hasznosítatlan vadasparki tópart és az ottani élőlények is bekapcsolódhatnak a bemutatható állatok, épületek körébe.

A FECSKEHÁZ

Az építészeti tervezés szubjektív alkotófolyamat. Amíg a feladat többé-kevésbé tárgyilagos kérdéseket vet fel, és ilyen válaszokat vár, addig az építész a saját „gusztusa” szerint, saját eszköztárához (stílus, anyaghasználat, tömegformálás) nyúlva tesz állításokat. Személyiségtől függően kialakulnak magabiztosabban használható, kedvelt „módszerek”. Számomra a szerves, organikus építészet jelentette azt a „kincstárát”, melyet alkalmazva törekedtem létrehozni az épületet. A gondolkodás tömör lényege az adott helyhez való kapcsolódás, annak sajátosságaival történő érzékeny foglalkozás, melyet a természet és annak mementói alapoznak meg. Fontos megemlíteni a helyi, (építés)történetileg korábban bevált és alkalmazott építési módok ismeretét és alkalmazását. Így tehát nem véletlenül voltak az Alföldön vályogépületek, a Balatonnál nádtetős házak, a felvidéki részekben kőfalú épületek, ahogyan Erdélyben falfazatú házak.

A fecskesház a szegedi tájegység sajátosságait felelevenítve, a népi építészet hagyományait figyelembe véve mai, kortárs megoldást szeretne nyújtani. Az épület alaprajza szilvamagra emlékeztető kontúrt ad, középen egy gyülekező-, oktató- és foglalkoztatóhelyiséggel, kétoldalt, a karéjok mentén pedig lesablakkal. Az elképzelés szerint a szilvamag egyik csúcsán bemegyünk, a másikon ki – esetleg ugyanazon jövőnk be és ki. Hátul a gazdasági bejárat és kiszolgálórész található.

A földszint a partifecskék és a közös élőhelyből fakadóan a velük együtt gyakran megjelenő gyurgyalag bemutatásáról és tanulmányozásáról szól, míg az emeletről az ereszaljakon több sorban kialakított fűsti- és molnárfecskefészkeket lehet megfigyelni. Télen, amikor a fecskék Afrikába vonultak, az itthon maradó énekesmadarakkal foglalkozhatunk: a foglalkoztatórészen mesterséges odúk és etetők barkácsolhatóak, de a

költésen kívüli időszak hónapjai remek lehetőséget kínálnak a fecskék számára műfészkek készítésére és kihelyezésére.

Az épület tömegében lapított, akárcsak egy palacsinta, igyekszik belesimulni a tóparti nádasba. Az épület legmagasabb pontját jelentő gerinc felülvilágítóval, az üvegezés pedig speciális bevonattal ellátott. A napfényt olyan tartományban veri vissza, melyet a madarak szeme érzékel, továbbá ragadozómadár-kontúrral matricázott. Egy komplex épületet szerettem volna létrehozni egy gondolat köré építve – a kíváncsi látogató bemegy, és mire az épület végére ér, nem csupán megismeri ezeket a madarakat, de ha szeretné, egy saját maga által készített műfészkekkel és/vagy mesterséges odúval távozhat, ezzel segítve a saját környezete madarait.

Az emeleti kitekintőlesből a több lépcsőben megépített ereszlátra látni. Azon túl, hogy ez a kialakítás jelentősen megnövelt felületet kínál a fecskék számára a fészkeképítésre, a vályogépület falazatát is védi.

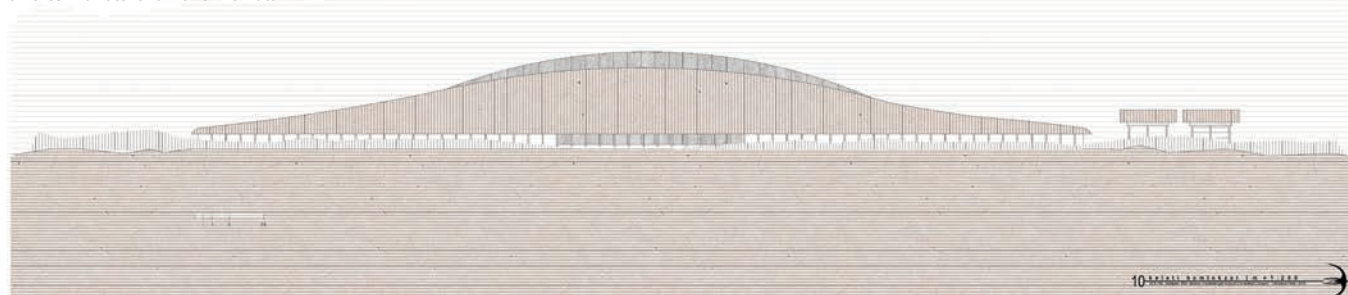
Az épület mindkét oldalát víz határolja, így a madárürülék a vízbe kerülve feloldódik, és nem halmozódik fel az épület falának tövében – mondhatni, ez egy extra méretű „fecskelapka”. Kalkulációkkal megközelítőleg kiszámítható, hogy a víz kémiai és anyagösszetétele milyen mértékben változik meg ennek hatására. A vízbe potyogó ürülék lebontása a tóba megfelelően telepített hal- és növényállománnyal kezelhető.

Az épület tő felőli részén egy mesterségesen, a tómeder kotrásából származó anyagból létrehozott szigetet képzünk („fecskesziget”). A kitekintőablakkal szemközti tóparton partfalat hozunk létre, itt tudják majd kialakítani költőüregeiket a partifecskék és a gyurgyalagok – a lesből figyelőktől csupán pár méterre!

ANYAGHASZNÁLAT

A korábban említett szegedi táj, az Alföld építészeti jellemvonása, hogy a talajban megtalálható agyagból kiválóan lehet építkezni. A fecskéházat helyben vetett vályogtégelából vagy akár helyben égetett kis méretű tömör téglából is meg lehet építeni, akár közösségi erővel is, gyerektáborok, felnőtt-táborok keretében. A tetőszerkezet éppen ilyen egyszerűen megépíthető szokásos méretű fűrészáruból, nem szükséges hozzá ipari körülmények között előállított faszerkezet. A héjazat, azaz a fedés a tóparton növekvő nádból kellő időben megkezdett gyűjtéssel szintén biztosítható. A padlóburkolat sok helyen égetett kerámia, illetve a belső térben hajópadló. Itt, amennyiben az kivitelezhető, célszerű lenne invazív akácfát használni – áthidalóként mindenképpen. A téglából épített falazat nádpallós hőszigeteléssel ellátott. A külső és belső rész egyaránt vakolt és meszelt. Az igazán vastagon megépített teherhordó falak a nyári túlmelegedés ellen egyaránt védenek – a helyiek ismerik nagyanyáink nyáron kellemesen hűvös házákat.

Tervezés – a fecskéház főhomlokzata

EGY KIEGÉSZÍTŐ KÖRNYEZETGAZDAGÍTÁS: A FECSKEDÚC

Székelyföldön egy jó székely kapu galambdúcos. Érdemes megfigyelni, hogy az nem csupán egy nagy kapuból és egy kisebb ajtóból áll. A faragásoknak mondanivalójuk van, jelentőségük. A kapuzat oszlopai nem merednek pusztán az égbe, tisztességes lezárást kapnak – a dúcot. Ebből kiindulva dolgoztam ki egy fecskedúc tervét is (amely természetesen továbbgondolható, fejleszthető), bizva abban, lesz, aki megvalósítja (és erről akár fotókat is küld).

A székely megoldás arra készített, hogy a fecskedúcot a fecskéháztól függetlenül is meg lehessen építeni, és mesterséges ereszaljként bárhol fel lehessen állítani, akár az udvar közepén is. Itt olyan faszerkezetről beszélünk, amely két lábbon áll, és a két oszlop között egy lépcsőzetesen kialakított deszkázat képezi a fecskefészkek aljzatát. A fecskedúcot – egy önálló lépcsőzetes ereszaljként – egy tető zárja. Maga a dúc finomítható, például a lábak között egy mélyebb gödröt hagyva ürülékgyűjtő árkot áshatunk ki.

A faszerkezetet javasolt természetes anyaggal impregnálni, illetve ha a hagyományos népi építészeti megoldásokat követve szeretnénk megoldani a dolgot, a lábakat folyami kavicssal kitöltött, előzetesen alaposan dörgölt gödörbe lehet állítani. Ez lenne az alapozásunk. A víz el tud folyni a fa földdel érintkező részétől, ezzel megakadályozva a vízpangást és a korhadást. Maga a faanyag lehet égetett, felületében szenesített. A maximális biztonság érdekében le is lehet meszelni az oszlopokat. A szörmés ragadozók (elsősorban a nyest) feljutását megakadályozandó, a lábakra két méter magasságban legalább méteres szélességű fémkaréjt kell tenni.

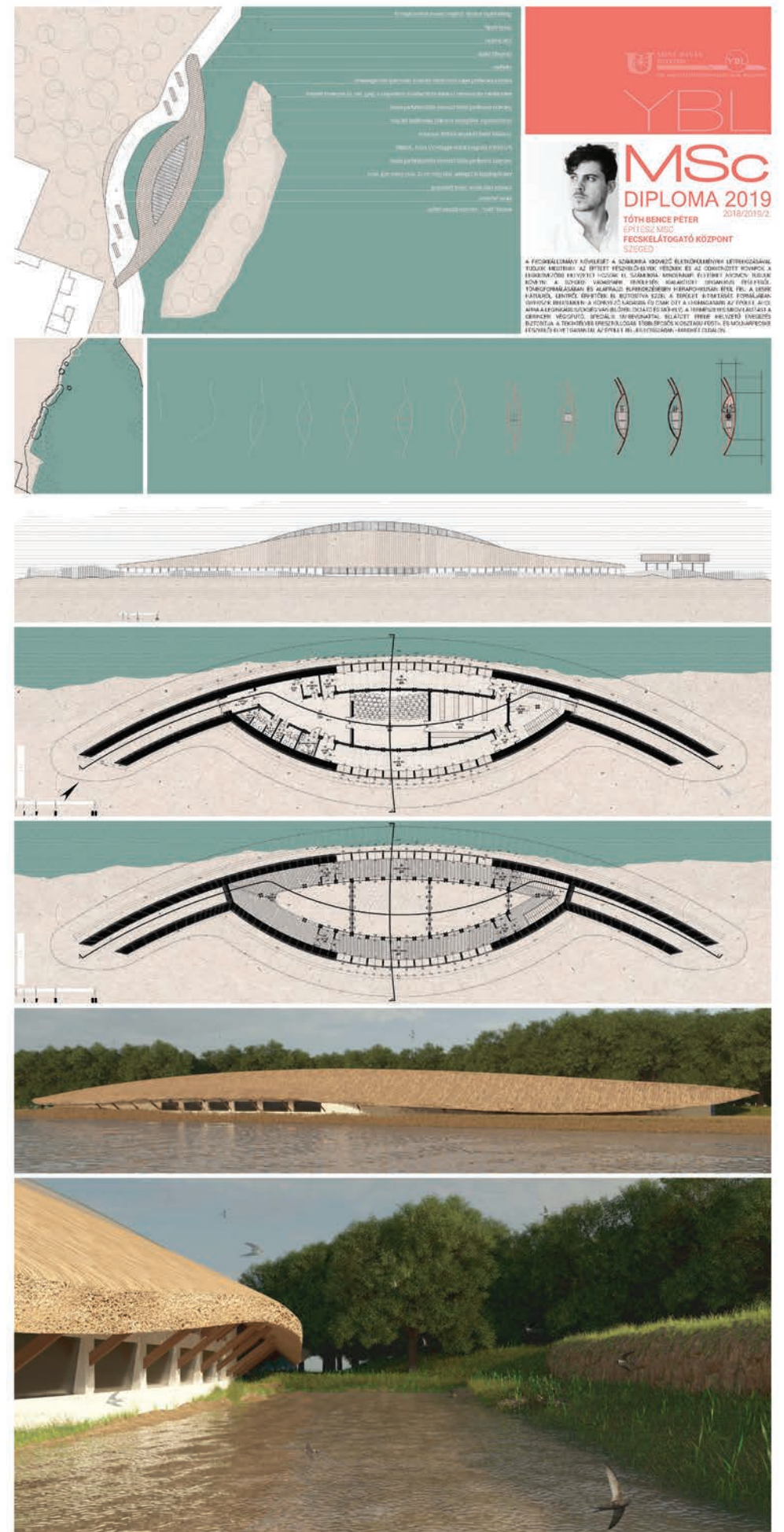
Az alapozás és a lábak megvannak, jöhet a madarak lakótere, a dúc. Ez egy fordított lépcső, amelyet anyagi megfontolásból érdemes fenyőből készíteni – még jobb, ha hulladéknak ítélt faanyagból állítjuk össze (leeső OSB, raklap stb.). Maga a dúc a nyeregteret-szerkezetet is magába foglalja. Deszkázatból (~2,5/15 cm), ideális esetben 5/5, 5/10 cm keresztmetszetű vagy ahhoz hasonló méretű fából építhető meg. A fedés anyaga nád, de természetesen lehet más is. Ha éppen bitumenes zsindegy maradt otthon a felújításból, az is lehet, bár kevésbé szerencsés, mivel a tűző nap által felmelegített kőolajszármazék biztosan nem tenne jót ezeknek a madaraknak és a táplálékot jelentő rovaroknak, ezért kevésbé ajánlott. Gondolkodjunk tehát elsősorban természetes anyagokban: cserép, nád, zsúp, esetleg pala, netán hulladékként megmaradt fémlemez stb. A lábak közé drót vagy deszka ülőrészt alakíthatunk ki a fecskék számára, amelyek előszeretettel üldögélnek ilyen helyeken, például mint a villanyvezetékeken. Az építményt – a belső, nem látszó dúc- és tetőszerkezetet is – időjárásállóvá kell tenni, például lenolajkencés kezeléssel. Az illesztéseket a tartósság érdekében célszerű szegezéssel, illetve csavarozással

megoldani. Ügyeljünk arra, hogy ezek a fába mélyen behajtvva, rejtetten üljenek, ezzel mérsékelve az eső okozta oxidációs hatásokat, illetve esztétikumában is egy tetszesebb építményt kapunk, ha nem azt látjuk, hogy tele van szórva csavarokkal. Természetesen a szeg is megfelelő, ebben az esetben azonban mindenképpen figyeljünk ennek farepesztő tulajdonságára. Ajánlott vékonyabb átmérőjű szeg használata a kritikus helyeken (például közel a faanyag széléhez). Elsősorban a szegezési módszer javasolt, mivel az jobban viseli a ránehezedő terhet, mint a csavar. A szeg előnye a csavarral szemben, hogy az jóval kevésbé tud „el pattanni” nyíró igénybevétel során, amikor két anyag/felület síkban egymáson csúszna el. Végül a kész dúcra felhelyezhetjük az általunk készített vagy az MME webes boltjában vásárolt műfészkeket is.

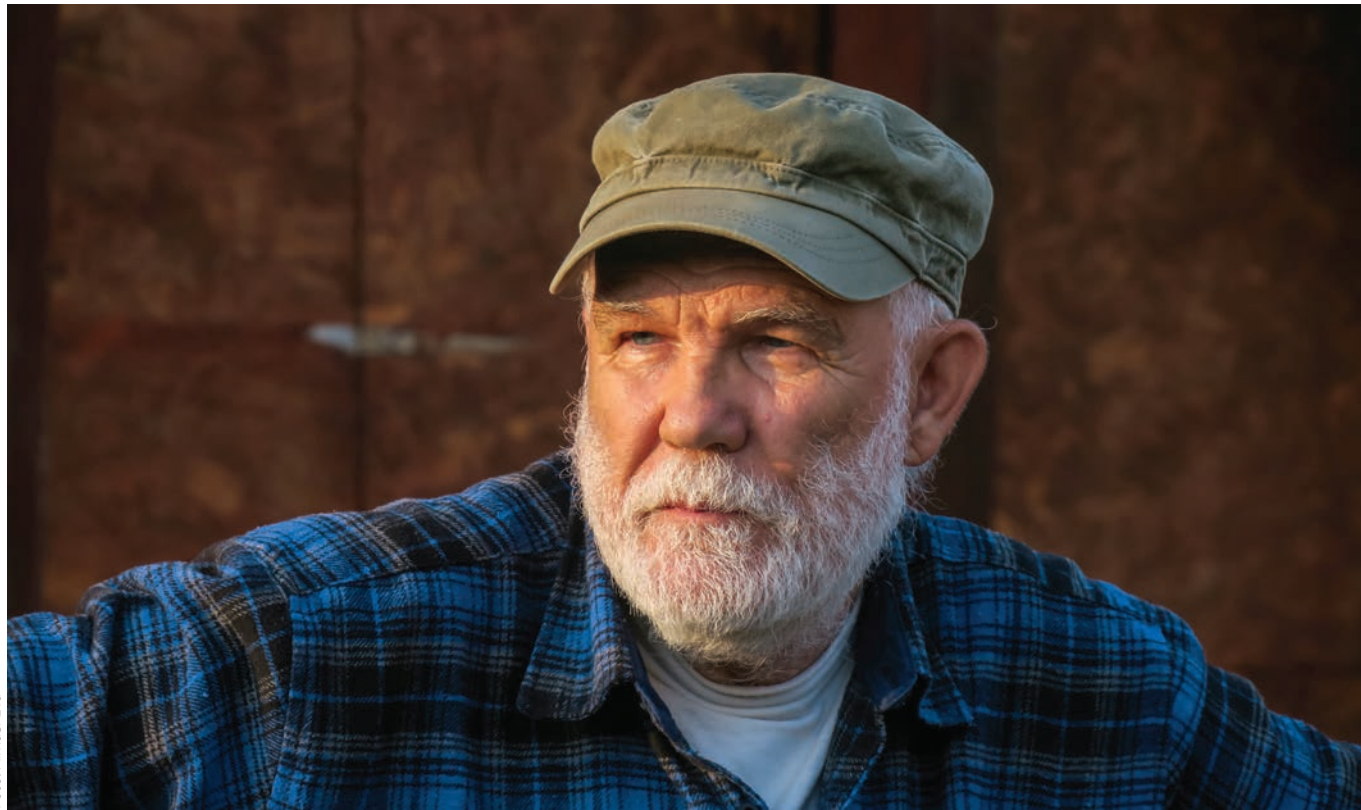
Maga a fecskéház és a hozzá kapcsolódó, viszont önállóan is felhasználható fecskedúc célja is a fogyatkozó állományú fecskéknek segítése. Nagyon remélem, hogy a terv és annak gondolatísága cselekvésre készíti az olvasót – műfészkek készítésére és kihelyezésére mindenképp, de akár fecskedúc építésére is. A terveket ingyen és bérmentve szívesen felajánlom az érdeklődők számára (t.bence.peter@gmail.com), illetve tervezem közzétenni a www.tothbence.com weboldalon is. És hogy mi lesz a fecskéház sorsa? Valószínűleg terv marad, vonalak papíron. Pedig a Balaton partján, a Holt-Tisza térségében, de bárhol az országban egy ilyen fecskelak a kártevő és betegségeket terjesztő repülő rovarok „veszedelme” lenne. Arról nem is beszélve, hogy látogatóközponti megoldásként milyen jól illeszkedhetne állatkeretek, nemzeti parkok, oktató- és látogatóközpontok munkájába.

Tóth Bence Péter
okleveles építészmérnök

Fecskéház tabló

Fotó: Almási Éva

„EGY A LÉNYEG: AKARJ VALAMIT ÉS AZT CSINÁLD IS MEG!”

Beszélgetés Péchy Tamással, az MME 2014-ben nyugdíjba vonult, de azóta is aktív munkatársával

– Mik voltak a legfőbb állomások, mérföldkövek az élete és a karrierje során?

– Talán azzal kezdeném, hogy 1949-ben születtem, több száz éves grófi család sarjaként, úgy apai, mint anyai ágon. Természetes tehát, hogy nem voltunk a szocialista rendszer kedvencei. Részben ennek is volt köszönhető, hogy nagy szegénységben nőttem fel, és nyolcéves korom óta az iskola mellett dolgoztam. Lehordtam a tűzifát a szomszédoknak a pincébe, fagylaltot vagy kukoricát árultam a Ligetben, az iskola után délutánonként tekét állítottam a Danuvia sporttelepén, Krisztus-képeket festettem a parókiáknak. A kereset ment a családi kasszába. Egy tízéves gyerek ezeket a dolgokat nehezen éli meg, de ma már látom, hogy a folyamatos munka előnyökre vált. Korán megtanultam, hogy nem adnak semmit ingyen, mindenért meg kell dolgozni, de az elvégzett munka elégedettséggel és büszkeséggel töltheti el az embert.

A gimnázium után kétszer is jelentkeztem a Képzőművészeti Főiskolára, de nem vettek fel. Az első alkalommal az egyik bizottsági tag megkérdezte tőlem, hogy mit keresek itt ilyen névvel. Még egyszer megpróbáltam, aztán feladtam, és elkezdtem dolgozni, de igazából semmilyen „civil” foglalkozáshoz nem volt kedvem.

Majd elkezdtem fotózni. Elvégeztem egy fotóiskolát, külsősként dolgoztam a Népszportnak, különféle reklámfotókat készítettem. A '70-es évek végén egy bajai fotóstábor alkalmával néhány barátommal bemerészkedtünk a gemenci vadrezervátumba. Ez akkoriban a kormány vadászterülete volt, dús állatállománnyal. Itt szerettem bele igazán a természetbe és az állatfotózásba.

1974 nyarán beléptem a január 6-án megalakult Magyar Madártani Egyesületbe. Ekkor már a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Bőrklínikáján dolgoztam fotósként. Minden

hétvégémet és szabadidőmet a természetben töltöttem. A könyvtárból eltulajdonítottam (kifizettem az árát) Peterson madárhatározóját, megtanultam a madarakat és fotóztam őket. Meglehetősen jó hírem lett madárfotósként. Interjúk, cikkek jelentek meg rólam, egyre több kiállításom volt, előadásokat kellett tartanom szerte az országban, fotópályázatokat nyertem. Mindemellett egyre többet dolgoztam önkéntesként az egyesületnek. Kitűnő és nagy tudású emberekkel ismerkedhettem össze, és nevezhettem őket barátaimnak.

Aztán 1985 januárjában otthagytam a klinikát, és elkezdtem főállásban dolgozni az egyesületnél. Közvetlenül meg kell jegyezni, hogy szerettem a klinikán dolgozni, és meglehetősen jól kerestem, de mégis elmentem az MME-hez jóval kevesebb fizetésért, mert ez akartam csinálni. Alig másfél év után én lettem a titkárságvezető vagy – ahogy ma nevezik – az ügyvezető igazgató. Mozgalmas évek következtek, sok mindent meg kellett tanulnom, és megnőtt a felelősség is. A rendszer-váltással az egyesület renoméja jelentősen megnőtt (egyre több alkalmazott, egyre nagyobb költségvetés), amivel viszont megsokasodtak és megszigorodtak az adminisztratív terhek.

Nagyon sokat dolgoztam, dolgoztunk. Kevés fizetésért, töretlen lelkesedéssel. Én nem ismerem azt a szót, hogy lehetetlen. Mindent lehet, csak akarni kell. Emlékszem például a Madártávlat indulására. Abban az időben a Természetbúvár című laptól béreltünk négy oldalt. Nem volt egy ideális megoldás. Egyeztetni kellett a témákat, az ár folyamatosan emelkedett, és ekkor vettem fel, hogy indítsunk egy saját lapot. Kállay Gyuri, aki akkor a főtákos volt, ellenezte, mondván, hogy nincs meg rá a fedezet, és már így is túl vagyunk terhelve. De mégis megszületett a lapot, amelynek aztán 1996 és 2004 között

– egyéb munkáim mellett – én voltam a főszerkesztője, a feleségem csinálta a tördelést, természetesen honorárium nélkül. Abban az időben kezdtük el kimunkálni, hogy miként lehetne a 20 kV-os vezetékeket tartó oszlopokat leszigetelni, hogy ne pusztuljanak el a rajtuk megpihenő ragadozó madarak, gólyák. Három évig tárgyaltam és munkálkodtunk az MVMT (Magyar Villamos Művek Tröszt) szakembereivel, hogy megóvjuk a madarakat, de az áramszolgáltatást ne nehezsítsük. Sikertelenül megtalálni a megoldást, elkezdtek felrakni a „papucsokat” a keresztartókra.

– Miként válik valaki a kígyók, pontosabban a rákosi vipera-rák nagykövetévé? Mikor és hogyan kezdődött a vonzalom?

– 1993-ban felálltam az igazgatói székből, részben családi okok miatt, másrészt mert alapvetően nem vagyok egy bürokrata fajta, és nemigen vonzott már az íróasztal. Harmadsorban pedig izgatott a rákosi vipera helyzete. Már igazgatóságom alatt is foglalkoztam a fajjal, aztán 1993-ban úgy döntöttem, hogy csak erre akarok koncentrálni. A „csak ezzel” persze az egyesületnél egy kicsit másképp működik, mert mint korábban említettem, a Madártávlat főszerkesztője voltam, volt egy kis nyomdánk, annak én voltam az igazgatója, elnöke voltam a Budapesti Helyi Csoportnak, valamint a nem sokkal korábban alakult Kétéltű- és Hüllővédelmi Szakosztálynak. Úgyhogy feladat volt bőven.

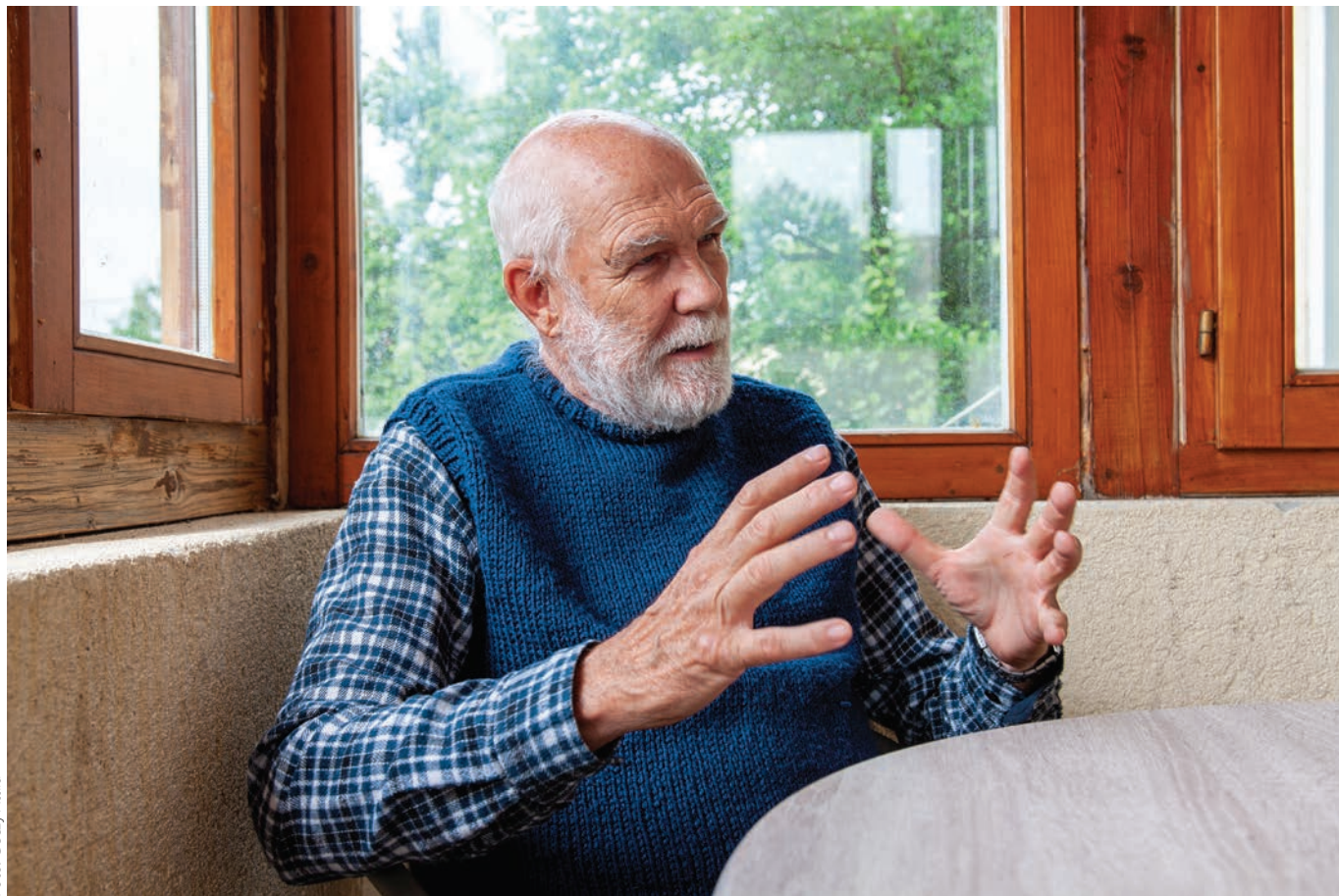
Ami a rákosi viperát illeti, nem is igazán maga a faj, hanem a feladat izgatott. Annak idején, még önkéntesként, a terepi munkát azzal kezdtem, hogy kerecsensólymot, parlagi sast őriztünk. Azt láttam, hogy e fajok megvédése egyszerűbb dolog volt, és úgy látom, hogy ma is az. Ami a viperavédelmet nehezebbé teszi, az egyrészt maga a tenyésztés, hiszen a

Fotó: Fehér Tamás

Péchy Tamás rákosivipera-mérés közben

Fotó: Géczy Attila

feladat tele volt ismeretlen tényezővel. Továbbá gazdaságilag jól hasznosítható földterületekről volt és van szó, ami egyes zsebeket érzékenyen érintett. Sok évig például az MME bérelt a honvédségtől lőtéri területeket, hogy az ott élő, elszigetelt vipera populációt meg lehessen védeni. A bérbevétel természetesen én intéztem (a Természetvédelmi Hivatal megbízásából), kaptam is életveszélyes fenyegetéseket egyes gazdáktól, akiktől „elvettük” a földeket.

– **Mára elmondható, hogy széles körben ismert kezdeményezés a rákosvipera-védelem. Európai uniós projekt is zárult Magyarországon 2013-ban, amely a legjobb, díjazott LIFE projektek közé is bekerült, de 2019 és 2025 között is folytatódik a támogatott munka. Hogyan indult itthon a faj védelme? Mi minden kellett az elért eredményekhez?**

– A passzív védelem már nem volt elég, muszáj volt beavatkozni. 1993-ban kezdtem pályázatokat írni, minden nyáron viperatáborokat szervezni. Diákokkal felmértük az országban a korábban ismert viperas területeket, hogy lássuk, hol maradtak még meg állományok. Majdnem ötvétezer hektárt jártunk be. A következő évek azzal teltek, hogy kimutassuk, vannak-e állatok ezeken a területeken. Két élőhelyen fogás-visszafogással elkezdtek az állomány nagyság-vizsgálatot, melynek eredményeként sajnos nagyon kevés állatot találtunk. Akkor írtam le először, hogy el kéne kezdeni tenyésztetni a vipérákat. Az ötlet nem volt teljesen új, mert sok évvel korábban Almási Éva, majd Góránd András is felvetette, de végig nem gondolta senki. Írtam egy rövid összefoglalót, hogy miként képezem, mit várok tőle, és elküldtem az MME Tudományos Tanácsa tagjainak, Vida Gábornak, Szép Tibornak, Moskák Csabának, Báldi Andrásnak, Varga Zoltánnak és Török Jánosnak. A tanács közel egyhangúlag támogatandónak tartotta az ötletet. Ez 2000-ben volt.

A legtöbb „háborúm” az állami természetvédelemmel volt. De voltak kemény csörték gazdálkodókkal és politikusokkal egyaránt, hovatovább életveszélyes fenyegetéseket is kaptam, de ezek végül elcsitulnak. A tudóstársadalom egyes prominens tagjaival is szembe kellett mennem. Ők azt mondták, hogy nem lehet nekifogni egy ilyen programnak úgy, hogy nem ismerjük a faj ökológiáját A-tól Z-ig. Ebben igazuk is lehetett, csak az volt a baj, hogy a szétszabdalt, kis méretű élőhelyeken már olyan kevés egyed élt, amiből nem lehetett semmiféle következtetést levonni azon kívül, hogy nagy a baj. Ahogy Szilágyi Gábor, a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatója mondta a Vipera központ átadásakor: előre kellett menekülnünk.

– **Aki a természettel, természetvédelemmel foglalkozik, sosem mehet nyugdíjba... Hogyan telnek azóta a napjai?**

– Sok éve mentem nyugdíjba, de teljes erővel dolgozom, ugyanúgy folytatódik minden. Bár huszonhét éve már, hogy elindult ez a program, de úgy gondolom, ha el akarjuk érni a korábban kitűzött célt, miszerint annyira megerősítjük a vadpopulációkat, hogy önfenntartókká váljanak, az még legalább húsz év. A természetben rombolni pillanatok alatt lehet, de a helyreállítás sok munka, sok pénz, sok idő. Én már lassan nyilván kihátrálok ebből, a folytatás másra, másokra vár. Az azért büszkeséggel tölt el, hogy szinte mindenkivel szembemerve ki tudtam harcolni, hogy elinduljon ez a program, amely mára, mint korábban említettem, nagyon jó együttműködésben folyik a tudományos élet képviselőivel, a felelős minisztériummal, az érintett nemzeti parkokkal.

Az MME feladata elsősorban a Rákosvipera-védelmi Központ (amely KNPI-tulajdon) üzemeltetése, vagyis a tenyésztés, kibocsátás és a kibocsátott egyedek monitorozása. Azt kell mondjam – anélkül, hogy ezt a munkát lebecsüljem –, a nehezebb feladat a nemzeti parkok vállán nyugszik, hiszen

ők az élőhelyek gazdái. Nekik kell megoldaniuk, hogy az érintett gyepke „vipera barátta” váljanak. Egyébként hatalmas eredményeket értek el a húsz évvel ezelőtti állapotokhoz képest, olyan gyepterületeket alakítottak ki, amelyekről akkoriban csak álmodoztunk.

– **A fiatalokra gondolva: milyen végzettség, képzés és készség szükséges ahhoz, hogy az Önéhez hasonló területen és feladatkörben helyezkedhessen el az ember?**

– Óvatosan szeretnék fogalmazni, hiszen a fiatalok kevésbé szeretik, amikor az öreg osztja az eszt. Nincs ezzel baj, mi is ilyenek voltunk. Én, mint korábban említettem, csak gimnáziumot végeztem, aztán elmentem dolgozni, de az egyetemi tanulásnak érzem hiányát. Ez nem feltétlenül a szakma megtanulásáról szól, hanem egy magasabb rendű, globálisabb gondolkodás elsajátításáról. De azt is bebizonyítottam, hogy mindent meg lehet tanulni könyvekből, sok mindent el lehet sajátítani, akár magas szinten is autodidakta módon. A vipera program kezdete körüli csatározásokkor többször elhangzott, hogy nehogy már egy kívülálló mondja meg, mit kell tenni. Nos, a nem szakmabeli megmondta, hogy mit kell tenni. Természetesen az egyes szakmák mélységeibe nem ástam bele magam, de képben voltam a genetikában, a gyepgazdálkodásban, az erdőgazdálkodásban, az állattartásban stb. A részletek kimunkálása és aprópénzre váltása természetesen az egyes szakemberek feladata.

Tehát, ha tanácsolnom kell a fiataloknak valamit, azt mondom, hogy tanuljanak és olvassanak, és újra csak olvassanak. Én mióta az eszemet tudom, olvasok. Sokat. Hetente szükségem van két-három könyvre. És könyveket olvasok, nem a monitort. Kell hogy érezzem a könyv illatát, hogy megfoghassam, hogy halljam a lapok zizegését.

A másik dolog, amelyet talán tanácsolhatok, hogy sosem késő nekifogni valaminek. 1974-ben kezdtem igazán rátalálni arra, mit is akarok csinálni, akkor már huszonöt éves voltam, és amikor elmentem az MME-hez dolgozni, harmincöt. Azt gondolom tehát, sohasem késő. Egy a lényeg: akarj valamit, és azt csináld is meg, és ne riadj vissza a nehézségektől. Én soha nem adtam fel. És talán van még valami: jószerevel önmagáért a pénzért sosem dolgoztam. A hobbimért vagy a szenvedélyemért kaptam fizetést, ha szerényet is, de azért sikerült így is felnevelnem, felnevelnünk három gyermeket, akik átvették az apjuk lendületét.

A magyar oktatási rendszer véleményem szerint elavult, túlságosan a lexikális tudás fejekbe való begyömöszölésére koncentrál. Nem veszi észre, hogy mássá vált a világ. Meg kell tanítani a fiatalokat gondolkodni, véleményt nyilvánítani, és akarni. És meg kell mutatni, hogy a világ csodálatos, rengeteg érdekes dolog van, bármilyen területen és kicsit is mélyebbre az ember, lenyűgöző világokra lel. Az persze más kérdés, hogy mi, emberek milyen világot teremtettünk magunknak, de észre kell vennünk és el kell fogadnunk, hogy a világ, a Föld, a természet, az univerzum nem mi vagyunk, és nem miértünk van. A gyerekeimnek azt mondtam: egy fontos szó van a világon, a miért. Mert ha felteszed ezt a kérdést, akkor tudni akarod rá a választ. És annak megelégedése kutakodással és olvasással jár.

– **Egy olyan faj, mint a rákosi vipera, talán nem könnyen népszerűsíthető. Ön találkozott ellenállással? Miért fontos kimondottan e faj védelme?**

– A viperának, magának a fajnak, pontosabban alfajnak a megvédésén felül abban áll a jelentősége, hogy a rákosi vipera megőrzése csak abban az esetben lehetséges, ha megteremtjük

számára a megfelelő élőhelyet. És ez az, amit az érintett nemzeti parkok, elsősorban a KNPI, aztán a FHNPI és a DINPI végeznek hosszú évek óta, nem mindig nehézségek nélkül. Ennek kapcsán egybekapcsoltak élőhelyeket, nagy területű élőhelyrekonstrukciókat végeztek, megváltoztatták a gyephasználatot. Mindezen erőfeszítéseknek köszönhetően olyan, nagy kiterjedésű, mozaikos gyepterületek jöttek létre, amelyek az ottani természeti értékek, növények, rovarok, kétéltűek, hüllők, madarak stb. állományainak megerősödését eredményezték.

Ami a kigyóvédelem „eladását” illeti, nincs ebből konfliktus. Ma már az emberek nem ütnek agyon a nemszeretem állatokat sem, nem bántják a békákat, kigyókat. Telefonálnak, hogy fogtak egyet, mit tegyenek vele. Az emberekben jó irányban változott valami, nincs irtó hadjárat.

– **A Rákosvipera-védelmi Központ egész évben látogatható. Mi várja itt a látogatókat? Mik a kiemelt programok, események?**

– A központ nem állatkert, családokat külön nem tudunk fogadni, de tavasszal és ősszel van egy-egy nyílt napunk, erre jönnek is csapatostul. Évi ezer-ezeröttszáz látogatónk van, leginkább egyetemek, természetvédelmi mérnök-hallgatók, egyetemi terepgyakorlatosok, biológia faktosok, gimnáziumok. A látogatásokon általános képet tudunk mutatni arról, miből is áll a fajmegőrzés, elmeséljük egy védelmi program sokszínűségét, a felmerülő problémákat és azok megoldási módjait. És természetesen bemutatjuk az elért eredményeket, melyek még a meglévő nehézségek vagy útkeresések mellett

Fotó: Fehér Tamás

is biztatóak, és büszkeségre adnak okot. De újólag szeretném hangsúlyozni, hogy ez csapatmunka.

– **Egyre többet, de még mindig nagyon keveset foglalkozunk idehaza a környezetünk védelmével. Ön mit gondol, mi a legfontosabb kérdés, úgy ma ennek kapcsán Magyarországon?**

– Sajnos azt gondolom, hogy a természetvédelem az egész világon vesztesre áll. A napokban küldött az MME egy levelet, amelyben volt egy nagyon precíz, de elszomorító grafikon. Ez a grafikon kimutatta, hogy Magyarországon, annak ellenére, hogy az előző agrártámogatási ciklus kifejezetten természetbarát volt, és célul tűzte ki a természet sokszínűségének megőrzését, nem kevés madárfaj állománya jelentősen lecsökkent.

– **Ezek szerint nincs remény? A tudomány a természet oldalán áll ebben a küzdelemben?**

– A legnagyobb problémánk, hogy gátlástalanul kiraboljuk a természetet, túlhasználjuk a földet. Nehéz dolgunk van, mert erőteljes lobbikkal állunk szemben, és az emberek is nagyon keveset tudnak erről az egész ügyről. Mindemellett nyakunkon a klímaváltozás, és mindegy, hogy ezért milyen mértékben felelős az ember, a helyzetet kezelniük kell. Az emberek sajnos nemigen tudják, mit tehetnek annak érdekében, hogy a várható és fokozódó nehézségek tompuljanak. El kell nekik tehát mondanunk, hogy miben segíthetnek. Nem adományokról van szó, életmódváltás szükséges, és egy ilyen, nagy példányszámú lap, mint a Madártávlat, ebben bizony sokat tehet, sőt úgy vélem, kötelessége is tenni.

Az általunk felrajzolt természetvédelem és az emberiség áll vesztésre. A Föld és a klíma változik, jönnek és mennek új fajok. Mi pedig mindenáron meg akarunk őrizni egy mostani állapotot, amelyet – véleményem szerint –, ha minden jól megy, akkor sem tudunk megtenni.

A tudományra szükség van. Tudni kell! A kérdés az, hogy vissza tudjuk-e fogni magunkat ennek a felhasználásában. Ma a világ mérhetetlenül pazarló, csak önmagának él, pusztító. Ez tovább nem folytatható. Alulról kell az embereknek kikényszeríteni a változásokat. Az emberek igenis hajlanak a jóra.

– **Mi a legkedvesebb emléke, mire a legbüszkébb, amit az MME munkatársaként élt át?**

– Egyet nem tudok kiragadni. Sok minden fűződik a nevéhez, és büszke vagyok rá, hogy a kezdetekkor – ha szabad így fogalmaznom –, a hőskorban lehettem a csapat tagja, amikor felépült ez az egyesület. Talán két dolgot említenék konkrétan. Az egyik, hogy jóleső érzéssel tölt el a tudat, hogy el tudtam indítani a rákosi vipera aktív védelmét. A másik, hogy tanulatlan, mezei emberként olyan barátokat, segítőkészeket szereztem, akikre felnézhettem, akiktől sokat tanultam, és akik egyenrangúként kezeltek: Schmidt Egon, Jánossy Dénes, Varga Zoltán, Báldi András, Moskát Csaba, Csörgő Tibor, Peregovits László és még sokan mások. Jó érzéssel tölt el, hogy megkaphattam az egyesület Chernel István-emlékérem kitüntetését, illetve természetvédelmi munkámért az országos Pro Natura díjat. Talán még annyit, hogy kisgyermek korom óta félttem attól, hogy nyomtalanul tűnök el a földről. Talán sikerül valamit hagynom magam után.

– **Munka mellett jut idő a hobbijára is? Korábban voltak kiállításai természetet ábrázoló festményeiből. Űzi még ezt a hobbiját?**

– Rengeteget olvasok, három és fél ezer könyvem van. Írok, főleg történelmi esszéket, és majd amikor leteszem a munkát, szeretnék néhány nagylegységű elemzést írni a szerencsétlen magyar sorsról. Hajót építek, makettezem. A festés is megvan. Eladok néha képeket, sokat elajándékozok, de szerencsére nem ebből kellett megélnem. Én azért festek, hogy kifessem magamból a mérget, a dühömet, vagy azért, mert tetszik valami. Kedvtelésből festek, és ez szabadságot ad. Vannak festményeim a világ több táján, múzeumokban, magánygyűjtőknél. Nem csak a természetet festem meg, sok egyebet is, például a hölgyeket. A nők csodálatos teremtmények, gyönyörűek és jobbak, mint mi, férfiak vagyunk. Rájuk kellene bízni a világ irányítását.

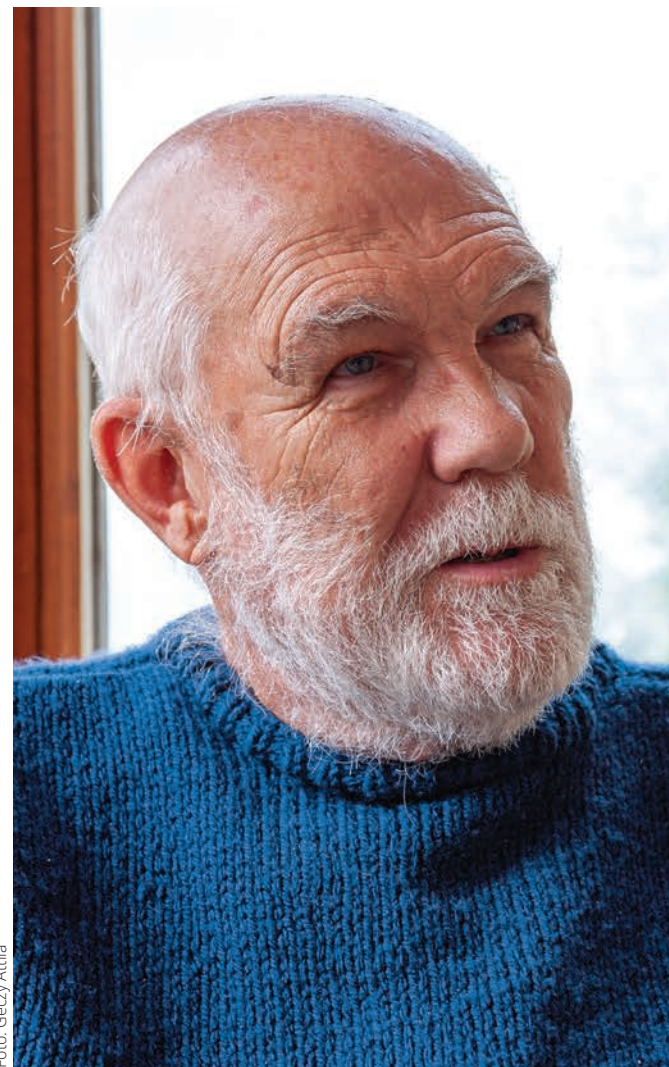
– **Milyen könyveket olvas legszívesebben?**

– Szépirodalmat már húsz éve nem olvasok, gyerekkoromban rengeteget olvastam, és nagyon sokat tanultam, formálódtam belőlük. Mostanában inkább szakkönyveket olvasok. Izgat az evolúció, a történelem, foglalkoztatnak a vallások és azok kialakulása, érdekelnek a görög filozófusok, akik korukat messze maghaladó bölcseségeket írtak le és tanítottak. Az utóbbi években beleszerettem az univerzumba. Lenyűgöz az emberi tudás, hogy mily mélységekbe vagyunk képesek gondolatilag eljutni.

– **A márciussal elkezdődő járványhelyzet és a kijárási korlátozás idején is hódolt munkájának, hobbijainak? Hogyan teltek az elmúlt hetei, hónapjai?**

– Nem volt változás, talán csak annyi, hogy nem fogadtunk látogatókat, egyébként minden maradt a régi.

Az interjút készítette: Géczy Ruzs Ágnes

Fotó: Géczy Attila

AZ MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁGÁRÓL, avagy hogyan lesz a ritkaságból adat

Az MME Nomenclator Bizottságának elődjét Keve András alapította Bankovics Attilával és Schmidt Eggonnal 1977-ben, hogy – angol példára – az addigi ritka madarak elejtésére (begyűjtésére) irányuló gyakorlatot felváltsa egy új szemléletű lehetőség a ritkaságok elbírálása kapcsán, azok elpusztítása nélkül. Ez Keve András 1984-es haláláig működött, és az 1984-es névjegyzékhez fűzött kiegészítés köthető hozzá. 1988. január 1-én Bankovics Attila aztán hét taggal újraszervezte a Nomenclaturai Állandó Bizottságot, amely 1993-tól lett végleges nevén az MME Nomenclator Bizottsága (a továbbiakban: NB).

Ezekről az időkről a 2008-as névjegyzékben (Nomenclator avium Hungariae) jelent meg összefoglaló, illetve a munkáról a Madártávlat 1998-as tavaszi számában (15–18. o.) is beszámoltak. Ma már szinte minden európai országban van ilyen jellegű szervezet, ezeket az AERC (Association of European Records and Rarities Committees) fogja össze.

TAGOK MEGVÁLASZTÁSA, MANDÁTUMA ÉS MUNKARENDELÉSE

Az NB hét taggal (jelenleg: Balla Dániel, Cser Szilárd, Gál Szabolcs [titkár], dr. Hadarics Tibor, Kóky Bence, Steiner Attila, Tamás Ádám), ma is társadalmi munkában tevékenykedik. Őket a tagság pályázatok alapján szavazza meg, a mandátum legfeljebb tíz évre szól. Évi egy alkalommal tartunk NB-ülést, de a kommunikáció gyors és folyamatos, míg húsz évvel ezelőtt csak postai úton lehetett a tagoknak szétküldeni az aktuálisan bírálandó leírásokat.

ÚJ FAJOK ELFOGADÁSA ÉS ÉVES JELENTÉSEK

Az NB hivatott a Magyarország mai határain belül előforduló új madárfajok, ritkaságok, ritka és első észlelések hitelesítésére, névjegyzékek összeállítására. Az adatokat éves jelentésekben összegyűjtve teszi közzé, és az NB hivatalos honlapján, a www.birding.hu oldalon is érhetőek el (eleinte a Madártani Tájékoztató, majd a Tűzök, 2006 óta az Aquila folyóiratokban is publikáljuk is ezeket).

A HITELESÍTÉS ÉS ELUTASÍTÁS MENETE

Az NB tagjai a megfigyelőktől érkező leírás és egyéb dokumentum (kép és hang) alapján szavazással bírálják el az adatot, a vitás esetekről az éves gyűlésen dönt. Amikor a leírásból vagy a mellékelt felvételekből egyértelműen kiderül, hogy félrehatározásból származik az adat, az a jelentésben nem hitelesített-ként szerepel.

KATEGÓRIÁK MEGHATÁROZÁSA

Az NB a hitelesített adatokat nemzetközi mintára kategóriákba is sorolja. Az őshonos fajok az A kategóriába tartoznak. A vad eredetű, de az 1950-nél régebbi adatok (például a talpastyúk) B kategóriások. Az egyértelműen szökevények (például hullámos papagáj, kanári), illetve ahol nem bizonyítható a vad eredet (afrikai marabu, vörhenyes gödény), E kategóriások. A betelepített fajok (például fácán, indiai lúd), C kategóriások.

A magyar faunába az A, B, C kategória fajait számoljuk csak. A pontosított, legújabb kategóriarendszer az NB 2017-es jelentésében található.

RENDSZERTANI ÁLLÁSFOGLALÁSOK ÉS MAGYAR ELNEVEZÉSEK

Az NB taxonómiai kérdésekben is állást foglal és a madarak hivatalos magyar nevét is meghatározza. Az európai ritkaságbi- zottságok saját listája, az AERC TAC (<http://www.aerc.eu/tac.html>) 2015 óta nem frissült, így a nemzeti bizottságok kénytelenek voltak másik taxonómiai változásokat követő rendszertant

MME Nomenclator Bizottság
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
H-1121 Budapest, Kőrös u. 21.

E-mail: nomenclator@birding.hu

Kategória	Csomag
-----------	--------

Jelentőlap
Évesjelentés dokumentált mellékletéhez

Magyarországon újonnan vagy ritkán előforduló madárfajok, alfajok és fészkelők adatainak hitelesítéséhez*
(Kérjük, hogy a jelentőlap kitöltése és elküldése lehetőleg elektronikus úton történjen.)

1. A megkerülés alapadatai
Minden mezőt kötelezően kitölteni a hitelesítéshez!
Ha valamely mező nem érvényes, kérjük a vázlatos kitöltésnél üresen hagyni.

Madárfaj neve:	
Tudományos név:	
Megfigyelés (gyűjtés, gyűjtés dátuma):	
Egyedszám:	pld.
Kor, ivar, tollruha:	
A madár előző hitelesítései (kérlek megadni):	Ismeretlen - ismeretlen dátum, ismeretlen - ismeretlen név, ismeretlen (AERC) - ismeretlen dátum, ismeretlen (AERC) - ismeretlen név.
Közvetlen hitelesítés:	
Hely/terület:	
Éves jelentés:	
Megfigyelés (gyűjtés dátuma):	
gyűjtés, gyűjtés neve:	
A madár hitelesítésének elérhetőségei (cím, e-mail cím, telefonszám):	
Minden mezőt kötelezően kitölteni a hitelesítéshez!	IGÉN - NEM TELESÉN
Kitöltés dátuma:	

2. Kiegészítő adatok
Ahol ismert az adat, kérjük kitölteni.
Válaszolni lehet, hogy a megfigyelés során készült-e fénykép vagy hangfelvétel.

A madarat először megfigyelte:	
Van-e olyan megfigyelés, ami a meghatározással szembe áll?	
A madár további megfigyelésének dátuma, megfigyelés helye, gyűjtés / gyűjtés neve:	

3. A jelentéshez csatolt bizonyítékok
Ehhez a jelentéshez kötelezően csatolni a fényképet és/vagy a hangfelvételt.

Típus	Készítő (név, elérhetőség)	Hivatkozás publikus másolatokra (link)	Mellékelt darabszám
Fénykép			
Hang			

Az elektronikus fájlokat a jelentőlapon kívül, az e-mailhez kérjük csatolni.

4. A madár (madarak) leírása
Olyan a határozat esetlegesen megkerülő vagy befolyásoló részletek leírása, melyek a rendelkezésre álló fényképek nem látnak.

Leírás:

* A hitelesítendő madárfajok listája és ezen jelentőlap elektronikus formája az alábbi hivatkozáson található meg a világhálón:
<http://www.birding.hu/dokumentumok.html>

Az új fotós jelentőlap

A talpastyúk hazánkban B kategóriás faj, utoljára a 20. század elején fordult elő (fotó: Steiner Attila)

választani. A két legfontosabb ma a HBW (Handbook of the Birds of the World) – BirdLife-lista, és az IOC-lista (International Ornithological Committee, <https://www.worldbirdnames.org/>). A többség, akárcsak a magyar bizottság, 2019-től az IOC listáját alkalmazza (Madártávlat 2019. ősz, 20–21. o.).

A megfigyelések mellett az új lista is óhatatlanul eredményez új fajokat Magyarországon és a Nyugat-Palearktisz (WP – Western Palearctic) területén. Ezek teljes körű névadására még nem jutott idő, így vannak olyan madarak, amelyeknek nincs hivatalos magyar neve. Az új lista miatt az eddig egy fajként kezelt déli hantmadarat (*Oenanthe hispanica*) mostantól Western (*Oe. hispanica*) és Eastern black-eared Wheatearnek (*Oe. melanoleuca*) tekintjük. Utóbbinak vannak magyar adatai is, tehát még nehezebb lesz a végleges névadása, hiszen a szokásjogot is érdemes figyelembe venni. Az újonnan előkevert „névtelen” fajokra példa a Pale-legged Leaf Warbler (*Phylloscopus tenelipes*), amely egy közép-ázsiai faj, és először 2016-ban látták a Brit-szigeteken.

A BÍRÁLAT MENETE

Még az 1990-es években is alapvetően a problémával kellett megküzdenie az NB-nek, hogy a legtöbb adatról nem volt fénykép, és az adott madarat csak egy, esetleg néhány megfigyelő látta. Új faj esetén alapelv volt, hogy legalább három embernek kellett látnia, egyetértően a határozásban, és persze egy korrekt leírás is kellett az elfogadhatóságához.

Az elmúlt tizenöt évben a mobiltelefonoknak és az internetnek köszönhetően a ritkaságokról szinte azonnal értesülnek az érdeklődők, így azokat sokan láthatják. A digitális fotózás

Pale-legged Leaf Warbler (*Phylloscopus tenelipes*) új faj a WP-re, egyelőre hivatalos magyar név nélkül (fotó: Gál Szabolcs)

elérhetőségének köszönhetően pedig a legtöbb megfigyelésről fotók is a rendelkezésre állnak. Ugyanakkor az NB továbbra is szükséges alapként tekint egy leírást, amelyet egy szaklapban vagy más fórumon megírt cikk is kiválthat. Sajnos a madárszok, különösen az új generáció tagjai – különösen fotódokumentumok birtokában – egyre kényelmesebbek és motiválatlanok a leírások közzétételében. Ennek érdekében, hogy leírás hiányában az ilyen sokak által látott, fotózott, egyértelműen határozható fajok adatai se vesszenek el, az NB tagjai ezeket a www.birding.hu, a www.rarebirds.hu vagy újabban a Facebookon fellelhető információk alapján rögzítik. Ha egy ritka faj megfigyeléséről nem készül fotó, videó vagy hangfelvétel, az NB alapos leírás hiányában három év elteltével a nem elfogadott adatok közé sorolja az adatot.

HOGYAN JELENTSÜNK EGY MEGFIGYELÉST?

A hitelesítendő madárfajok listája a www.birding.hu, MME Nomenclator, Dokumentumok menüpontban található. Az egyértelmű meghatározást lehetővé tevő fotó(k), videó, hangfelvétel bitrokában nem szükséges leírni a látható, hallható

A hazánkban is előfordult új balkáni madárfaj, az Eastern black-eared Wheatear (*Oenanthe melanoleuca*) eddig a déli hantmadár (*Oe. hispanica*) alfaja volt (fotó: Balla Dániel)

bélyegeket. A jelentősen viszont ilyenkor is meg kell adni a fajra, dátumra, helyre és megfigyelőkre, a madár viselkedésére vonatkozó adatokat. A képekhez új, fotós adatlapot tettünk közzé. Képi bizonyíték hiányában le kell írni a tollazati bélyegeket vagy akár a madár hangját is. Utóbbi nehezebb, de nem lehetetlen, érdemes hasonlítani valamihez, akár egy, a neten (www.xenocanto.org) fellelhető hangfelvételhez is. Ugyanígy a madár viselkedésének és az élőhelynek a leírása is hasznos. Gyakori hiba az általános leírást hiánya, így ugyan tudjuk, hogy a harmadrendű evezők csíkosak voltak, de a madár a királykától a rétiszigetig bármi lehetett. Ilyenkor az NB kiegészítést szokott kérni a megfigyelőtől. Fontos, hogy ha egy mások által már észlelt ritkaságot megyünk megnézni („viccselünk”), a sokadik adatot nem szükséges leírni, ez az első megtaláló dolga. A ritkaságok leírását az NB e-mail címére: nomenclator@birding.hu kérjük eljuttatni.

Gál Szabolcs

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2020 áprilisának, májusának és júniusának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

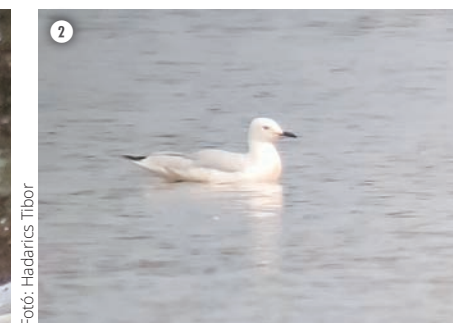
ÁPRILIS

A hónap első hetében a tiszacsegei Cserepes-pusztán egy átszíneződő dolmányos sirályt (Tar J., Katona J.), Apajon (Csikó-hát) egy szibériai csilpcsalpűzükét (ssp. *tristis*) láttak (Kisari Sz.). Április második hetében Szakmár közelében (Felsőterek) (Jaszenovics T., Dócsayné Buzás É.), Kevermesen (Bozó L.) és Debrecenben (Védkert) (Tar I.) is szem elé került egy-egy világos színváltozatú törpesas. Ugyancsak a hónap második hetében a dunatetői Böddi-széknél egy törpesármányt ❶ és egy átrepülő him citrombillegetőt (Nyúl M.), a mórhalmi Nagy-Széksós-tónál egy him (Tóth L.), Berettyóújfalunál (Andaháza) egy tojót citrombillegetőt (Simay G.), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy öreg vékonycsőrű sirályt (Hadarics T., Balaskó Zs.) ❷, a szegedi szemételepen pedig egy öreg és egy szubadult szibériai heringsirályt (ssp. *heuglini*) figyeltek meg (Barkóczy Cs.) ❸. Április harmadik hetében több helyen is szem elé kerültek citrombillegetők: a szatymazi bányatavaknál egy hím és egy tojót (Csibrány B., Knapp I.) ❹, a mórhalmi Nagy-Széksós-tónál egy hímét (Barkóczy Cs.),

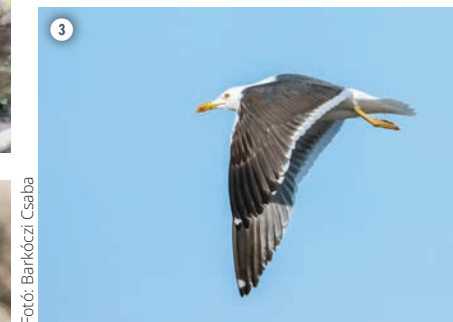
Táplánszentkereszt mellett (Gyöngyöshermáni-kavicsbányató) (Kóta A.) és a nagyhegyesi Elepi-halastónál (Szilágyi A.) egy-egy tojót, Katymár határában (Batinkov-nádas) pedig egy átrepülő madarat észleltek (Tamás Á.). A hónap negyedik hetében a tihanyi Külső-tónál egy csíkosfejű nádiposztát ❺ fogtak és gyűrűztek (Szinai P. és társai), Táplánszentkereszt határában (Gyöngyöshermáni-kavicsbányató) egy hím citrombillegetőt (Kóta A. és mások) ❻, a Hortobágyi-halastavon egy átszíneződő halászsirályt (Balla D., Oláh J.), Gyöngyössolymos mellett (Kis-hegy) pedig egy vörhenyes fecskét láttak (Molnár M., Takács Á.). A negyedik hét vége felé a szatymazi Makra-széken egy hím citrombillegető került szem elé (Mészáros Cs.), a Csorna határában lévő Nyirkai-Hanyban egy csíkosfejű nádiposztát fogtak és gyűrűztek (Pitő A. és társai) ❷, továbbá egyetlen napon három különböző helyen is láttak fakó keselyűket: Halásztelek felett kettőt (Zsoldos Cs.), Izsáknál (Matyó [Németh Á.]) és a balmazújvárosi Nagy-szik felett (Harangi S.) pedig egyet-egyet.

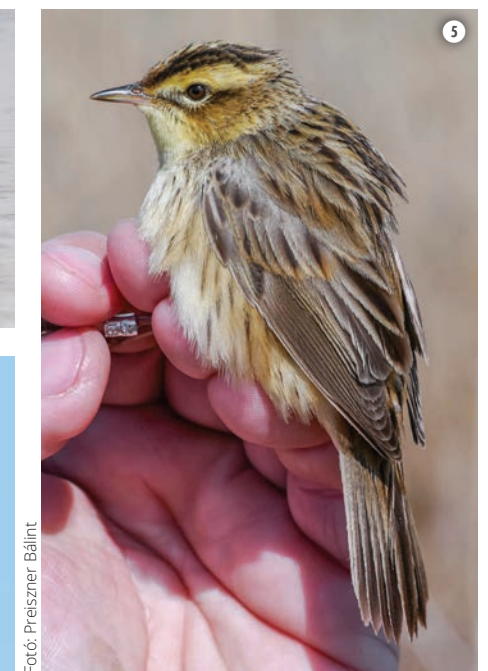
Fotó: Nyúl Mihály

Fotó: Hadarics Tibor

Fotó: Barkóczy Csaba

Fotó: Preiszner Bálint

Fotó: Fodor András

Fotó: Kóta András

Fotó: Szommer Tamás

MÁJUS

A hónap első hetében egy Csorna melletti kavicsbányában (Kiss V.), a hatvani cukorgyár ülepítőin (Molnár M.), a tömörkényi Csaj-tavon (Sós E. és társai) és a hortobágyi Nagy-Vókonynán (Katona J.) egy-egy hím citrombillegetőt láttak, Zámoly mellett egy szikipacsirtát fényképeztek (Cseh S.) 8, Kardoskút közelében pedig egy vörhenyes fecskét figyeltek meg (Kaczkó Á.). Május elején tűnt fel néhány havasi sarlósfecske Debrecen nyugati határában, az ott álló silótornyok közelében (Oláh J. és mások) 9, a hónap első harmadában három-hat példányt lehetett látni esténként a tornyok körül, a hónap hátralévő részében többször észleltek egyszerre nyolcat, sőt a madarak párzását is megfigyelték (Tóth Á., Mózsik I.), illetve azt,

(Molnár Á. és társai) 13, május folyamán azonban többször is megfigyelték két vagy három hímét, sőt egy tojót is (Mészáros Cs. és mások). A hónap közepén jelentek meg a karmazsinpirók a Kőszeg melletti ismert fészkelőhelyükön, az Abért-tónál (Illés P.) 14, eleinte egy, később azonban már két éneklő hímét láttak, sőt a hónap utolsó hetében az egyik hím és egy tojó párzását is megfigyelték (Veszelinov O. és társai). Május harmadik hetében Kecskemét mellett, a tavalyi helyen (Nyomás) egy öreg hím apácahantmadarat (Nyúl M. és társai) 15, pár nappal később ugyanott egy öreg hím vörösféjű gébicset (Bán N., Bogner J.), Tiszadorogmán egy hím berki verebet (Bodnár M.) 16, a Csárdaszállás melletti rizsföldeken egy öreg

Fotó: Cseh Sándor

Fotó: Bajor Zoltán

Fotó: Németh Ferenc

hogy bejárnak a tornyok hézagaiba, valószínűleg fészkelnek. Május második hetének elejétől egészen a hó végéig többször megfigyelték egy éneklő hím kerti sármányt Apácatorna közelében (Vasuta G. és mások) 10. Május második hetében a tömörkényi Csaj-tavon egy öreg vándorpartfutót (Vass T.), a Hortobágyi-halastavon három (Katona J. és társai), a hortobágyi Fényesi-halastavon egy öreg kenti csértlát (Fodor A.), Ecsegfalva mellett (Kenderesszigeti-halastavak) egy tojó (Pabar Z.), Katymár határában (Batinkov-nádas) (Gyuricza A., Tamás Á.) és a Hortobágyi-halastavon (Fodor A.) egy-egy öreg hím citrombillegetőt 11, a tiszalpartéri Nagy-tónál egy öreg hím karmazsinpirókot (Enyedi R.), Berettyóújfalu mellett (Andaháza) egy öreg borzas gödényt (Simay G. és mások) 12, Zamárdiban (Széles-csapás) pedig egy éneklő hím kerti sármányt észleltek (Jakus L.). A hónap második hetében kucsmás sármányok tűntek fel Makó közelében: először csak egy éneklő hímét láttak

terekcankót (Kisari Sz. és mások) 17, a mórhalmi Nagy-Széksós-tónál egy tojó citrombillegetőt (Enyedi R.), Városföldön pedig egy éneklő hím karmazsinpirókot észleltek (Virág I.). A hónap negyedik hetében Köröstarcsa mellett (Rózsahegy-rizsföldek) egy terekcankót (Mészáros Cs.), Kisújszállás közelében (Nagy-rét) egy öreg vándorpartfutót (Gyüre P. és társai) 18, Ábrahámhegyen egy éneklő (Steiner A.), Csabacsúd közelében pedig egy átrepülő karmazsinpirókot láttak (Kaczkó Á. és társai). Május negyedik hétvégéjén előbb egy magyar faunára új madárfaj, egy zöld gyurgyalag került szem elé egy Dabas melletti gyurgyalagtelepen (Kókay B. és társai), majd két további olyan madárfaj bukkant fel, amelyeknek eddig csak néhány előfordulása volt Magyarországon: Fertőújlakon egy pártás darut (Váczi M. és mások), a sárkeresztúri Sárkány-tavon pedig egy sivatagi lilét figyeltek meg (Kurfis I.). A pártásdaru – ötödik hazai előfordulás – napközben a Lászlómajor környéki

Fotó: Pabar Zoltán

Fotó: Simay Gábor

Fotó: Fodor Lajos

Fotó: Gál Szabolcs

Fotó: Bárdos Tibor

Fotó: Bodnár Mihály

Fotó: Szél Antal

Fotó: Gyüre Péter

Fotó: Kiss Orsolya

Fotó: Polgár Márta

legelőkön, illetve a határ osztrák oldalán (Arbesthau) táplálkozott, éjszakázni húzott be a Nyéki-szállásra, néhány nap után eltűnt, majd Apaj és Bugyi környékén bukkant fel (Berényi Zs., Csipak Á. és mások), ahol május végéig ugyancsak legelőkön, réteken táplálkozott, és a halastavon éjszakázott. A sivatagi lile (harmadik magyarországi előfordulás) csak egy napig volt megfigyelhető a Sárkány-tavon, másnap már az Apaji-halastavon látták (Kókay B. és mások), de néhány nap múlva onnan is továbbállt, felbukkant a pusztaszeri Vesszős-széken (Csibrány B., Mészáros Cs.) és még ugyanazon a napon a gátéri Fehér-tavon (Nagy T., Molnár L.), majd visszatért Apajra (Hodász I. és mások). A hónap negyedik hetében Bajától keletre egy hím vörösféjű gébicset (Kelemen A., Kiss O. és mások) 19, a

hortobágyi Akadémiai-halastavon (Tar J. és társai), a nagyhegyesi Elepi-halastavon (Szilágyi A. és társai) és a hortobágyi Fényesi-halastavon (Szelőczei I.) egy-egy terekcankót, a kecskeméti katonai repülőtér közelében egy hím apácahantmadarat (Abdelmagid I.), Csávoly mellett (Józsefházapuszta) egy hím kucsmás sármányt láttak (Tamás Á. és mások). Május utolsó napjaiban egy hím kucsmás sármány Hosszúhetény mellett is feltűnt (Czigány G., Stölker N.), Fony felett egy sötét színváltozatú törpesast figyeltek meg, a seregélyesi Elzamajornál egy öreg hím rozsdás nádiposztát fogtak és gyűrűztek (Nagy L. és társai) 20. Hajdúszoboszló határában (Keleti-főcsatorna [Hödör I. és mások]) és Budaörsön (Langer L., Takács Á.) pedig egy-egy átszíneződő hím karmazsinpirókot észleltek.

Június

A hónap legelején Halászteleknél egy világos színváltozatú öreg ékfarkú halfarkast (Kiss Á.), a tömörkényi Csaj-tavon egy öreg terekcankót (Fodor A.), Hajdúnánáson pedig egy átszíneződő hím karmazsinpirókot észleltek (Király L. és társai). A kőszegi Abért-tónál lévő ismert fészkelőhelyén június folyamán is többször láttak egy vagy két éneklő öreg hím karmazsinpirókot (Illés P. és mások), sőt a hónap elején egy átszíneződő hím madarat is (Balaskó Zs., Kubicsek A.). Debrecen nyugati szélén, a silótornyok körül egész hónapban meg lehetett figyelni egy-öt havasi sarlósfecskét (Tar I. és mások). A május végén több helyen is felbukkant kucsmás sármányokat még júniusban is ugyanott látták: Hosszúhetény mellett eleinte két (Gregorits J., Molnár A.), majd egy hímét (Fenyősi L.), Csávolyonál a hónap legelején egy hímét (Tamás Á. Gerner G.), majd pár nap múlva már öt éneklő hímét (Veszelinov O., Németh Á.), Makó mellett pedig egy vagy két hímét (Fodor A. és mások). A hónap első hetében a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy tojó citrombillegetőt (Hadarics T.), Konyár közelében egy törpesast (Tar I., Fekete

Z.; Hödör I.), Gyula mellett (Mályvád) egy sötét színváltozatú törpesast (Kaczkó Á. Mészáros Cs.), a tömörkényi Csaj-tavon pedig négy kenti csértlát figyeltek meg (Vass T. és társai). Június első hetében Ecseg közelében is feltűntek kucsmás sármányok, először csak egy hímét, majd két hímét és egy tojót láttak (Szabó D. és társai) 21, majd a hónap közepéig váltakozva egy vagy két madarat rendszeresen megfigyeltek (Kerényi Z., Paráda Zs. és mások). Június második hetében előbb a Sumonyi-halastó mellett láttak egy öreg kuhit (Molnár Z. és társai) 22, majd másnap Cegléd felett egy átrepülő példányt (Abdelmagid I.), Siófok-Szabadisótónál egy kenti csértlát (Péntek I.), Zalabaksa határában egy hím kucsmás sármányt (Barkóczy Cs., Pünkösti Zs.), a Komárom melletti Herkálypusztánál egy sötét színváltozatú törpesast (Szabó M.), a nyíregyházi Szelkő-tónál pedig egy halfarkast figyeltek meg (Simay A.). A hónap végén ismét a fertőújlaki élőhely-rekonstrukción bukkant fel a május végén ott már látott pártásdaru, Pomáz felett pedig egy átrepülő fakó keselyűt észleltek (Lenkei P.) 23.

Fotó: Paráda Zsolt

Fotó: Lehner László

Fotó: Lenkei Péter

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsá tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

MI VAN EGY-EGY MEGFIGYELÉSI ADAT MÖGÖTT?

– *Bepillantás három ritka faj megfigyelésébe* –

2020 májusának utolsó hetében három nap leforgása alatt három, hazánkban nagyon ritka madárfajt – zöld gyurgyalag, pártás daru, sivatagi lile – figyeltek meg. Mindhárom közép-ázsiai sivatagi, félsivatagi, sztyeppi faj. Ráadásul ugyanebben az időszakban érkeztek meg hazánkba a hasonló elterjedésű pásztormadarak is. Nem lehet véletlen, hogy szinte egy időben bukkant fel ez a három – sőt a pásztormadárral együtt négy – hasonló elterjedési területű madár. Május 13-án sivatagi por érkezett a Kárpát-medence fölé a Szahara felől, elképzelhető, hogy az afrikai telelőhelyekről a költőterületekre tartó madarakat is ezek a légtömegek sodorták Közép-Európába. Március végén viszont egyenesen a néhai Aral-tó környékéről – ahol mindegyik faj fészkel – érkezett por került fölénk, akár már azzal is jöhettek a költőterületre az éppen hogy csak megérkezett madarak.

Az alábbi, rendhagyó beszámoló a megfigyelések azon körülményeit mutatják be, amelyek hely hiányában általában nem kerülhetnek be az Érdekes madármegfigyelések rovat felsorolás jellegű beszámolójába. A célunk a távcsöves madármegfigyeléssel most ismerkedő olvasók egyszerű, részletesebb tájékoztatása, bepillantást nyújtva a száraznak tűnő adatok „mögötti” eseményekbe [szerkesztői megjegyzés].

ÚJ MADÁRFAJ MAGYARORSZÁGON: ZÖLD GYURGYALAG DABASNÁL

2020. május 23-án, egy egyhetes madarászat utolsó napján kora hajnalban Dabas határában kezdtem figyelni a madarakat. Ismeretlen terep volt számomra, így a közeli gyurgyalagtelepről sem tudtam aznap reggelig. Egy közeli ültetett akácós-nyárasból kifelé jövet egy gyurgyalagpárra figyeltem fel, a madarak egy kiszáradt bokron üldögéltek. Ezeket fotóztam, amikor egy gyurgyalagokhoz hasonló reptű és alkatú, de színezetében eltérő madár, egy zöld gyurgyalag (*Merops persicus*) került a szemem elé. A hír hallatán páran még kiértek időben, így láthatták a madarat, de röviddel ezután eltűnt, és többet nem került elő a környék gyurgyalagtelepein sem.

A zöld gyurgyalag Észak-Afrikában, az Arab-félszigeten, valamint Ázsia Kaszpi-tenger és India közti részén fészkel, telelni Afrikába vonul. Európában rendszeres, de ritka kóborló, elsősorban a május-július közti időszakban, így a dabasi megfigyelés jól beleillik a faj kóborlási időszakába. Érdekes, hogy 2016-ban Ausztriában május 22-én figyelték meg az ország és a Kárpát-medence első példányát a Fertőzugban, igen közel a magyar határhoz.

Kókay Bence

A PÁRTÁS DARU ÖTÖDIK ELŐFORDULÁSA MAGYARORSZÁGON

2020. május 24-én délutáni területbejárásom során először szabad szemmel figyeltem (Váczi M.) fel arra, hogy „valami fekete” mozog a Fertő-Hanság Nemzeti Park Fertőújlakhoz közeli egyik élőhely-rekonstrukciós területén (Nyéki-szállás). Távcsövel nézve láttam, hogy egy daru, amelyik vízszintesen előrehajolva szedeget a réten. Először nem is gondoltam, hogy nem a „mi darunk”, hiszen a területen egész évben mozog néhány példány, korábban költésükre is gyanakodtunk. Pár pillanat elteltével azonban tudatosult bennem, hogy a fekete nyak

Fotó: Fodor Lajos

és melltájék, illetve a szem mögötti feltűnő fehér dísztollak (párta) alapján a madár nem lehet más, mint az általam Mongóliában gyakran megfigyelt pártás daru. Autóval becserkelve lefotóztam, közben egyszer felrepült, de gyakorlatilag visszazállt ugyanoda, és folytatta a táplálkozást. Már messzebről figyeltem, amikor egy parlagi sas fölé körözött, erre felriadt, és jóval délebbre repült, ahol darvak mellé szállt le. Ezek azonban elkergették, így újra felkörözött, majd leereszkedett a Pap-rétre, ahonnan viszont bütykös ásóludak (!) kergették el. Röpte, szárnycsapása furcsának, a daruhoz képest kissé lágyabbnak, erőtlenebbnek tűnt, nyakát és fejét pedig mintha kissé felfelé tartotta volna.

Még aznap, illetve az elkövetkező napokban többen megfigyelték itt (Hadarics T. és sokan mások). A madár néhány napig tartózkodott a Fertő mellett. A Nyéki-szálláson a jóval nagyobb testű darvakkal együtt éjszakázott, de kora hajnalban mindig egyedül kihúzott északkelet felé, átment Ausztriába (Arbesthau), ahol szintén sokan látták (ott ez az első előfordulása volt a fajnak). A Fertőnél május 27-én hajnalban látták utoljára. Május 28-án Apajon tűnt fel (Csibrány B., Berényi Zs. és sokan mások), napközben a Bugyi és Apaj környéki pusztákon, legelőkön táplálkozott, estére pedig az Ürbői-halastavakra húzott be. Ott június 1-jén látták utoljára. Több hét után, június 28-án ismét a fertőújlaki Nyéki-szálláson került szem elé (Balaskó Zs.).

A pártás daru Ukrajnától Mongóliáig, Közép-Ázsia sztyeppjellegű területein honos, telelőhelyei Indiában és Kelet-Afrikában vannak. Hazánkban 1858-ban (Szeged), 1901-ben (Aba-Felső-szentiván), 1993-ban (Hortobágy és szegedi Fehér-tó), valamint 2008-ban (Hortobágyi-halastó) fordult eddig elő egy-egy példány.

Váczi Miklós, Hadarics Tibor

Fotó: Kurfis Ilona

Fotó: Hadarics Tibor

A SIVATAGI LILE HARMADIK MAGYARORSZÁGI MEGFIGYELÉSE

2020. május 25-én délelőtt a sárkeresztúri Sárkány-tavat szinte teljesen kiszáradt állapotban találtam, csupán két pajzsos-cankó és egy piros lábú cankó szedegetett a nád közelében. A nyílt mederben nyolc parti lile mozgott, közöttük egy nagyobb, világosabb, jobb lábára sántító madárral. Kézi távcső híján az eleredő esőben készítettem pár fotót, majd visszazaladtam a kocsinhoz a tovább erősödő záporban. Otthon a képek és a határozó alapján sivatagi lileként azonosítottam a madarat, amelyik sajnos a később érkező madarászok szomorúságára délutánra már elhagyta a területet. Az igen erős nyugati szél azonban eléggé behatárolta a madár mozgásának lehetséges irányát; így a hortobágyi (a fertőújlaki pártás daru megfigyeléséről hazatérő) madarászok egy csoportjának a számítását – miszerint a madár a széllel esetleges megérkezik az apaji Ürbői-halastavakra – siker koronázta, és az egyik lecsapott tavon figyelték meg a jobb lábára sántikáló sivatagi lile. A madár néhány nap múlva onnan is továbbállt, május 29-én reggel felbukkant a pusztaszeri Vesszős-széken (Csibrány B., Mészáros Cs.), majd még aznap a gátéri Fehér-tavon (Nagy T., Molnár L.), május 30-án viszont újra Apajon látták (Hodász I. és mások) (a fajnak ez volt a harmadik magyarországi előfordulása).

A sivatagi lile Ázsia középső sivatagos, félsivatagos részein fészkelő, Afrika, Ázsia és Ausztrália tengerpartjain telelő partimadár. Első hazai megfigyelése 1992 júliusában volt Fertőújlakon, a második pedig 1997 májusában a Csaj-tavon (ugyanazt a madarat júniusban a szegedi Fehér-tavon is látták).

Kurfis Ilona

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, és a 2020. június közepéig beérkezett adatok alapján készültek. A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet.

Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszelevélben.

FEHÉR GÓLYA

Egy Svédországban gyűrűzött fehér gólyát figyeltek meg június elején Tiszafüred határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Veszélnov Ottó). Ezt a gólyát egy évvel korábban jelölték fióka korában – távcsővel leolvasható – színes gyűrűvel a Skandináv-félsziget déli részén (Skåne tartomány). A fiatal madár egy szeméttelen telepen táplálkozott más gólyák társaságában. Itthon ez a negyedik svéd gyűrűs fehér gólya megkerülés, a korábbi években azonosított példányokat is Dél-Svédországban jelölték. A skandináv országban viszonylag kevés fehér gólya fészkel, évente száznál kevesebb fiókat jelölnek, így a távolsági megkerülések sem gyakoriak. Az ottani állomány a hazaihoz hasonlóan a délkelet-európai vonulási útvonalat használja. A svédországi kóborló madár mellett a tiszafüredi szeméttelen aznap számos gólya táplálkozott, köztük két szlovák, valamint egy-egy cseh, szerb és lengyel gyűrűs példány.

Tavasszal Jordániában találtak egy elhullott magyar gyűrűs fehér gólyát, amelyet 2019-ben fióka korában jelöltek Rácke-
resztúron (Fejér megye, Staudinger István). Ez az első hazai gyűrűs példány a közel-keleti országban. Az elhullás körülményei nem ismertek.

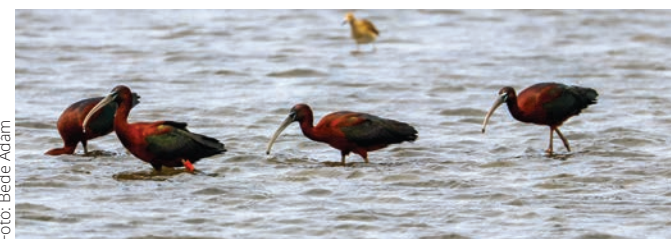
Fotó: Veszélnov Ottó

Tavasszal Jordániában találtak egy elhullott magyar gyűrűs fehér gólyát, amelyet 2019-ben fióka korában jelöltek Rácke-
resztúron (Fejér megye, Staudinger István). Ez az első hazai gyűrűs példány a közel-keleti országban. Az elhullás körülményei nem ismertek.

Tavasszal Jordániában találtak egy elhullott magyar gyűrűs fehér gólyát, amelyet 2019-ben fióka korában jelöltek Rácke-
resztúron (Fejér megye, Staudinger István). Ez az első hazai gyűrűs példány a közel-keleti országban. Az elhullás körülményei nem ismertek.

BATLA

Egy Olaszországban – színes gyűrűvel – jelölt batlát figyeltek meg május 10. és 22. között több alkalommal is Köröstarcsa határában (Békés megye, Csapó Bence, Rózsa Nikolett, Bede Ádám). A madarat 2017-ben gyűrűzték fiókaként Ferrara közelében. Ez a második olasz gyűrűs batla megkerülési adat hazánkban. 2014-ben a Hortobágyon figyeltek meg

Fotó: Bede Ádám

egy 2009-ben szintén a Pó-síkságon gyűrűzött példányt. A két olaszországi batlaadaton kívül hét, Spanyolországban gyűrűzött példány került meg Magyarországon a korábbi években.

A hazai madárgyűrűzés kezdeti évtizedeiben viszonylag sok batlát gyűrűzték a Kárpát-medencében, amelyek közül számos megkerülést regisztráltak a Magyar Ornitológiai Központ munkatársai. 1951 után mindössze huszonhárom példányt jelöltek itthon, ezek közül tízet színes gyűrűvel az utóbbi évtizedben. A fokozottan védett batla ma már ritka, de rendszeres fészkelő Magyarországon, állományát húsz pár alattira becsülik. Vonuló madár, a telet Afrikában tölti.

GULIPÁN

Nyár elején egy Bulgáriában gyűrűzött gulipánt figyeltek meg a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban. A madarat többször is látták június első hetében a Fertőújlak melletti Borsodi-dűlőben (Győr-Moson-Sopron megye, Mogyorósi Sándor, dr. Hadarics Tibor, Balaskó Zsolt), valamint ezt megelőzően május végén innen nem messze, Mosonszentandrás határában (Zicksee, Ausztria). Ezt a gulipánt fióka korában jelölték narancs-sárga gyűrűvel egy fekete-tengeri sólepárlóban (Pomorie salt pans) 2019 nyarán. Ugyanezt a madarat tavaly augusztusban Dél-Franciaországban, Marseille-től nem messze is megfigyelték. Ez az első bolgár gyűrűs gulipán megkerülés Magyarországon. A gulipán fokozottan védett, rendszeres fészkelő partimadarunk. Vonuló madárfaj, a telet elsősorban Észak-Afrika partvidékein tölti.

Fotó: Hadarics Tibor

Nyár elején egy Bulgáriában gyűrűzött gulipánt figyeltek meg a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban. A madarat többször is látták június első hetében a Fertőújlak melletti Borsodi-dűlőben (Győr-Moson-Sopron megye, Mogyorósi Sándor, dr. Hadarics Tibor, Balaskó Zsolt), valamint ezt megelőzően május végén innen nem messze, Mosonszentandrás határában (Zicksee, Ausztria). Ezt a gulipánt fióka korában jelölték narancs-sárga gyűrűvel egy fekete-tengeri sólepárlóban (Pomorie salt pans) 2019 nyarán. Ugyanezt a madarat tavaly augusztusban Dél-Franciaországban, Marseille-től nem messze is megfigyelték. Ez az első bolgár gyűrűs gulipán megkerülés Magyarországon. A gulipán fokozottan védett, rendszeres fészkelő partimadarunk. Vonuló madárfaj, a telet elsősorban Észak-Afrika partvidékein tölti.

SZÉKICSÉR

Itthon először figyeltek meg külföldi gyűrűs székicsért. A fémgyűrűs madár májusban került lencsevégre Karcag határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Kiss Ádám). Ezt a székicsért tavaly szeptemberben gyűrűzték Romániában, a Fekete-tenger partján (Chituc-turzás, Fülöp Attila). Ez az első külföldi vonatkozású székicsérmegkerülési adat a hazai madárgyűrűzési

Fotó: Kiss Ádám

adatbankban. Itthon eddig ötvenhét székicsért gyűrűzték, 2019-től színes jelölést is alkalmaznak a Hortobágyi Nemzeti Park munkatársai, de távolsági megkerülése itthon eddig nem volt a madárfajnak.

KIS LILE

A németországi Jütland-félszigeten fényképeztek le egy hazai jelölésű kis lilét. A madarat május elején figyelték meg a Balti-tenger egy szárazföldbe mélyen benyúló öblében (Reesholm/Schlei). Ezt a példányt 2019 nyarán gyűrűzték zöld zászlós gyűrűvel a Mekszikópusztai Madárvártán (Nagy Levente). Korábban, 1997-ben már egy magyar gyűrűs kis lilét visszafogtak Észak-Németországban, de ez az első, megfogás nélkül azonosított, hazai jelölésű példány Németországban.

Fotó: Rene Schaeck

A németországi Jütland-félszigeten fényképeztek le egy hazai jelölésű kis lilét. A madarat május elején figyelték meg a Balti-tenger egy szárazföldbe mélyen benyúló öblében (Reesholm/Schlei). Ezt a példányt 2019 nyarán gyűrűzték zöld zászlós gyűrűvel a Mekszikópusztai Madárvártán (Nagy Levente). Korábban, 1997-ben már egy magyar gyűrűs kis lilét visszafogtak Észak-Németországban, de ez az első, megfogás nélkül azonosított, hazai jelölésű példány Németországban.

TEMMINCK-PARTFUTÓ

Először figyeltek meg hazai gyűrűs Temminck-partfutót Máltán (Raymond Galea). Az egyedi kóddal ellátott, zöld színű zászlós gyűrűt viselő madarat május elején fényképezték le Málta egyik tengeröblében (Ghadira). Ezt a példányt 2019. augusztus végén gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (Pitó Andor).

Magyarországon ebből a madárfajból viszonylag keveset jelöltek, 1975-től ez idáig mindösszesen 338 példányt. A Temminck-partfutó színes jelölése itthon 2019-ben indult, és a Fertő-Hanság Nemzeti Park szakemberei tavaly kilenc

Fotó: Raymond Galea

madáron már ilyen jelölést alkalmaztak. Közülük ez az első megfigyelt és azonosított példány. Korábban a csak fémgyűrűvel jelölt Temminck-partfutók közül kettő került meg külföldön, egyik Németországban, a másik Olaszországban. A faj Magyarországon rendszeres átvonuló, magányosan vagy kisebb csapatokban csatlakozik más partfutókhoz. Skandinávia, Skócia és Ázsia tundraín fészkel. Hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti.

HAVASI PARTFUTÓ

A Mekszikópusztai Madárvártán (Fertő-Hanság Nemzeti Park) az utóbbi években viszonylag nagy számban, színes gyűrűvel megjelölt partimadarak közül számos példányt figyeltek meg az elmúlt negyedévben is. Április végén a Watt-tenger partvidékén fényképeztek le egy példányt (Gerard Westerhuis). Ez az első magyar gyűrűs havasi partfutó megkerülés Hollandiában. A madarat 2019 októberében gyűrűzték (Koleszár Balázs). Májusban egy madarat a Nyugatész-tengerpart egyik apró szigetén (Eerikulaid) fényképeztek le (Uku Paa). Ez az első magyar gyűrűs havasi partfutó Észtországban. Ezt a példányt 2019. szeptember végén jelölték. Ez a havasi partfutó jelenleg a legészakibb megkerült magyar gyűrűs példány a hazai madárgyűrűzési adatbankban. Ukrajnában, Odesszától nem messze, a Fekete-tengernél összesen tíz hazai gyűrűs havasi partfutót azonosítottak három hónapon belül. Ezeket 2017 és 2019 között gyűrűzték a madárvártán az őszi vonulási időszakban. A havasi partfutó a leggyakoribb átvonuló partfutó a Kárpát-medencében, az északról érkező madarak a telet Nyugat-Afrika és Nyugat-Európa partvidékén töltik.

Fotó: Uku Paa

A Mekszikópusztai Madárvártán (Fertő-Hanság Nemzeti Park) az utóbbi években viszonylag nagy számban, színes gyűrűvel megjelölt partimadarak közül számos példányt figyeltek meg az elmúlt negyedévben is. Április végén a Watt-tenger partvidékén fényképeztek le egy példányt (Gerard Westerhuis). Ez az első magyar gyűrűs havasi partfutó megkerülés Hollandiában. A madarat 2019 októberében gyűrűzték (Koleszár Balázs). Májusban egy madarat a Nyugatész-tengerpart egyik apró szigetén (Eerikulaid) fényképeztek le (Uku Paa). Ez az első magyar gyűrűs havasi partfutó Észtországban. Ezt a példányt 2019. szeptember végén jelölték. Ez a havasi partfutó jelenleg a legészakibb megkerült magyar gyűrűs példány a hazai madárgyűrűzési adatbankban. Ukrajnában, Odesszától nem messze, a Fekete-tengernél összesen tíz hazai gyűrűs havasi partfutót azonosítottak három hónapon belül. Ezeket 2017 és 2019 között gyűrűzték a madárvártán az őszi vonulási időszakban. A havasi partfutó a leggyakoribb átvonuló partfutó a Kárpát-medencében, az északról érkező madarak a telet Nyugat-Afrika és Nyugat-Európa partvidékén töltik.

PIROSLÁBÚ CANKÓ

Spanyolországban figyeltek meg egy hazai gyűrűs piroslábú cankót még tavaly novemberben, amelynek az adatait most küldték meg a Madárgyűrűzési Központnak. A Cádizi-öböl partvidékén megfigyelt madár az első magyar gyűrűs példány

Fotó: Milos Mitkic

az Ibériai-félszigeten. A madarat 2019. március végén gyűrűzték zöld zászlós gyűrűvel a Mekszikópusztai Madárvártán (dr. Boros Emil). Egy másik színes gyűrűs példányt Montenegróban, a Kotori-öbölben fényképeztek le idén márciusban (Milos Mitkic). Ez az első hazai jelölésű piroslábú cankó megkerülés a délszláv országban. A madarat 2016-ban gyűrűzték Taksonynál (Pest megye, Koleszár Balázs), ekkor még csak

fémgyűrűvel, majd 2019-ben visszafogták Dunavarsányánál (Pest megye), és ekkor kapta a színes gyűrűt.

Idén május közepén Lengyelországban, Poznańtól nem messze, egy horgásztavon is megfigyeltek egy magyar gyűrűs piros lábú cankót. A madarat első éves korában, 2018. augusztus közepén jelölték szintén színes gyűrűvel Tác határában (Fejér megye, *Koleszár Balázs*). Ez az első magyar gyűrűs példány megkerülése Lengyelországban.

Itthon viszonylag kevés piros lábú cankót jelölnek, ez idáig összesen kevéssel több mint ezer példányt. Ezek közül huszonnégy madár került meg külföldre, a legtávolabbi madár Finnországban.

RÉTI FÜLESBAGOLY

Magyar gyűrűs réti fülesbaglyot gázoltak el május végén a németországi Tübingenben. A madarat fióka korában gyűrűzték 2014-ben Jászdózsza határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, *Juhász Tibor*). Magyarországon nagyon kevés réti fülesbaglyot jelölnek, az eddig meggyűrűzött madarak száma nem éri el a százat. Közülük ez az első példány, amely külföldre megkerült. Itthon eddig összesen négy külföldi gyűrűs példány került kézre, amelyek közül kettőt Finnországban, egyet Lettországon és egyet Ukrajnában jelöltek.

Fotók: Daniela Rasche

FÜSTI FECSKE

Áprilisban egy magyar gyűrűs füstifecske találtak elpusztulva Ugandában. A madarat 2019. szeptember végén öreg tojóként gyűrűzték a Dávod határában fekvő Földvári-tavon (Bács-Kiskun megye, *Deme Tamás*). Ez az első hazai jelölésű példány megkerülése az afrikai országban. A füstifecske hosszú távú vonuló, az európai állomány a telet Afrikában tölti. Európa-szerte évente több mint százezer füstifecske gyűrűznek, itthon évente húsz-harmincezet. Ennek ellenére a távolsági, afrikai megkerülések meglehetősen ritkák. Az itthon eddig megjelölt hatszázezer példányból összesen hatvannégy került meg Afrikában, a legtöbb a Kongói Demokratikus Köztársaságban, valamint a Dél-afrikai Köztársaságban.

ÖKÖRSZEM

Ablaknak repült, és elhullott egy magyar gyűrűs ökörsem március közepén a kárpátjai Ungváron. A madarat tavaly október végén gyűrűzték a Famosi Madárvártán (Pest megye, *Sári Gergő*). Ez az első hazai gyűrűs ökörsem megkerülése Ukrajnában. A hazai középhegységek erdeiben fészkelő ökörsemből eddig közel harmincezet jelöltek meg Magyarországon. A kis termetű madárnak kevés külföldi vonatkozása van, korábban Szerbiában, Szlovéniában és Lengyelországban kerültek meg hazai gyűrűs példányok. Az ökörsem rövid távú vonuló, a hegyvidékekről és az északi területekről húzódnak le a síkvidékeinkre.

FÜLEMÜLESITKE

Egy hazai gyűrűs fülemülesitkét fogtak vissza májusban Szlovákiában, Kassától nem messze. A madarat első éves korában, 2019. szeptember közepén gyűrűzték a Kolon-tavi Madárvártán (Bács-Kiskun megye, *Németh Ákos*). Bár ez nem nagy távolság, de a viszonylag szűk elterjedésű madárfajnak jelenleg ez a legészakibb megkerülése a hazai madárgyűrűzési adatbankban. A fülemülesitke a Kárpát-medencétől nyugatra és északra már nem fészkel. Hazánkban jelentősebb állománya csak a nagyobb nádasokban, elsősorban a Fertő tavon és a Kolon-tavon van. Rövid távú vonuló, a telet a Földközi-tenger partvidékén tölti.

KIS LÉGYKAPÓ

Egy gyűrűs kis légykapót fényképeztek le a Börzsönyben, a Szén-patak völgyében május 23-án (Pest megye, *Selmeczi Kovács Ádám*). A mindössze két milliméter átmérőjű gyűrűt 2016. májusban kapta a madár a mostani megfigyelési helytől két kilométerre (*Deme Tamás*). Igazi kihívás egy árnyas patak völgyében egy kis méretű mozgó énekesmadarat fényképezni úgy, hogy a gyűrű száma is olvasható legyen a képen, a nagyítás során. Viszonylag kevés kis légykapót jelölnek Magyarországon, az eddig gyűrűzött madarak száma nem éri el a nyolcszázat. Ezek közül negyvenkét madár került meg a jelölést követően, valamennyi a gyűrűzés helyszínén vagy annak közelében. Távolsági megkerülésre sajnos még nem volt példa. Ez a most megfigyelt madár a hazai madárgyűrűzési adatbank legidősebb megkerült gyűrűs kis légykapója.

Fotók: Selmeczi-Kovács Ádám

DOLMÁNYS VARJÚ

Egy gyűrűs dolmányos varjút lőttek le májusban Kecel közelében (Bács-Kiskun megye). A madarat 2016 májusában Dömsöd határában gyűrűzték (Pest megye, *Karcza Zsolt*). Bár a két pont között mindössze hatvanöt kilométer a távolság, ez jelenleg a legtávolabbi dolmányos varjú megkerülési adat a magyarországi madárgyűrűzési adatbankban. Emellett ez az eddigi legidősebb gyűrűs példány, amely megkerült. Ebből a madárfajból, gyakorisága ellenére és a nehéz megfoghatósága miatt, viszonylag keveset jelölnek. Eddig valamivel több mint ezer példányt gyűrűzték Magyarországon.

Fotó: Lukács Katalin Odett

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

BUDAPESTI VÖRÖSVÉRCSE-KÖLTÉSEK BALKONLÁDÁKBAN

A budapesti panellakótelepeken a vörös vércsék által leggyakrabban választott költőhely a balkonláda. Esetenként előfordul, hogy a szellőzőnyílások rácsának hiánya vagy sérülése miatt e szűk helyeken is tudnak költeni. Ennek azonban az ott lakók általában nem örülnek. 2012 és 2020 között a következő négy helyen észleltem ilyen költést: III. kerület, Lestyán utcában; XI. kerület, Sáfrány utcában és Etele utcában, idén pedig a Fegyvernek utcában.

Balkonládában történő vörösvércse-költésről először 2008-ban szereztem tudomást. Ekkor Újpalotán az Erdőkerülő úton egy kilencedik emeleti erkélyen telepedtek meg a madarak. A tulajdonos 2008. június 11-én azért keresett meg, mert a házat hőszigetelték, és a munkával már a hatodik emelethez értek. Az erkély külső oldalán lévő ládába addigra öt vércsetojás „került”. Javaslatomra a ládát a mellvéd belső oldalára helyezték át, és az ablak nyitva maradt. A költés így nem szakadt meg, és később az öt fióka sikeresen kirepült. A későbbiekben Békásmegyeren (a Hadriánus utcában 2016-ban és a Juhász Gyula utcában 2019-ben), Órmezőn (Vöfely utca) 2011-től folyamatosan, Újpesten (Deák Ferenc utca) 2017-től 2019-ig és 2020-ban, Albertfalván a Fegyvernek úton láttam ilyen ládában költő vörös vércsüket.

Ez a költés sok esetben kellemetlenséget is okoz az ott lakóknak, például azzal, hogy a vércsék az éppen szükségesnél több táplálékot hordanak, és azokat a virágládákban rejtik el. Általában ezek ellenére a lakók nem viseltetnek ellenségesen a madarakkal szemben, sőt olyan is akad, aki hatodik éve nemcsak hogy rajong a vércsékért, de segít is, hogy a Filmduzsungel a világhálón közkinccsé tehesse ezt az érdekes viselkedést.

Morandini Pál

CSÓKÁK KÖZÖTT NEVELKEDŐ SEREGÉLY

2020. május 19-én a dunatetőtleni Böddi-széken fasorba kihelyezett odúkat ellenőriztünk. Négy, hatvannyolc milliméteres bejárati nyílású odúban tollas seregélyfiókák voltak. Egy nagyobb, csókákra méretezett rőpnyílású odúban négy, még

Fotó: Haraszthy László

csupasz csókafióka mellett egy közel repülő seregélyfiókat is találtunk. Minden bizonnyal az történt, hogy a seregélyek első vagy második tojása már az odúban volt, amikor a csókák elfoglalták tőlük azt, majd lerakták saját tojásaikat. Az ilyen módon létrejött vegyes fészekaljat a csókák kikeltették, és saját fiókaikkal együtt a seregélyfiókat is felnevelték. Mint az a képen is jól látható, a seregélyfióka jóval fejlettebb volt, mint a „csókatestvérei”. Ez azzal magyarázható, hogy a csókatojások átlagosan tizenhét-tizenkilenc napos kotlás után kelnek ki. Az előbb kikelt seregélyfiókat a később és ráadásul rendszerint nem egyszerre kikelő csókafiókák nem tudták a növekedésben utolérni.

Berdó József, Haraszthy László

DOLMÁNYS VARJÚ FÉSZKELÉSE MAGASLES PADLÓJÁN

2020 tavaszán a kardoskúti Fehér-tó fokozottan védett természeti területén, közvetlenül a tó partján álló madármegfigyelő torony felső szintjére, nagyjából hat méter magasba, a „padlóra” építette gallyfészket egy dolmányosvarjú-pár annak ellenére, hogy a kilátót heti rendszerességgel használta megfigyelésre a természetvédelmi őrszolgálat. A fészek valószínűleg egy-két hét alatt épült, és március 28-án már készen volt. A madarak öt tojást raktak, melyekből április végére három fióka kelt ki. A költés sikertelen volt.

Szerkesztői megjegyzés: A Madártávlat 2016. évi őszi számában beszámoltunk arról, hogy szajkó pontosan ugyanilyen helyre építette a fészket, de dolmányos varjú esetében eddig ilyen esetről nem volt tudomásunk.

Lengyel György, Solt Szabolcs

DOLMÁNYS VARJÚ KÖLTÉSE ÉPÜLETEN ÉS TORONYDARUN

A dolmányos varjú Budapesten az I. kerület Szilágyi Dezső téri templom kupolájának csúcsdíszében épített fészket, és néhány évig abban költött (2013–2015 között). Ugyancsak varjúféle, valószínűleg csóka vitt gallyakat a szintén budapesti V. kerületben az egyetemi templom toronysisakjának lemezdíszítésébe, ahol azután 2012–2017 között vörös vércsék költöttek. 2018-ban az I. kerületi Fő utcában egy további házra épített varjúfészket tűnt fel, egy többemeletes régi épület kiugró ereszének védelmében, egy ferde csatornaszakasz fölött. Itt korábban is megjelent a vörös vércse, de sikeres költését először csak 2020. június 4-én észleltem, amikor a

Fotó: Solt Szabolcs

Fotó: Morandini Pál

fészkekben legalább három, körülbelül tizenkilenc-húsz napos fiókat láttam.

A Hold utcai csarnok homlokzatán kőből faragott szarvasfej agancsában épült dolmányosvarjú-fészkekben 2019-ben, majd ugyanott 2020-ban is költött a dolmányos varjú.

2020 áprilisában a budapesti II. kerületi Budai Irgalmasrendi Kórház építkezésén egy hatvanméteres toronydarun harmincméteres magasságban épített fészkekben kezdett költeni a dolmányos varjú. A költés megszakadt, mert a tojások időközben eltűntek, annak ellenére, hogy a darukezelő jóindulattal figyelte az érdekes jelenséget, és az MME-vel is konzultált az esetről.

Morandini Pál

Fotó: Arany Dániel

HEGYI FAKUSZ KÖLTÉSE CINEGEODÚBAN

Közel ötszáz mesterséges odút raktunk ki a Pilis-Visegrádi-hegységben, melyeket rendszeresen ellenőrzünk. Valamennyi deszkából készült. Több mint tizenöt éve egy tagtársunk kihelyezett húsz saját készítésű odút, melyből azonban öt OSB lapból készült. Erről a kis telepről az átszervezések során megfélekedtünk. 2020. április 13-án véletlenül

Fotó: Haraszthy László

akadtunk rá erre az odútelepre. Az egyik – OSB lapból készült – átlagos méretű B odúban legnagyobb meglepetésünkre hegyifakusz-fiókák voltak. Bár egyetlen esetből nem lehet következtetést levonni, mégis azt gondoljuk, hogy a fakusok választásához köze lehet annak, hogy az odú nem deszkából, hanem OSB lapokból készült. Hasonló esetről nincs tudomásunk. A húsz-ötven méteres körzetben található, illetve a távolabbi deszkaodúkban szén- és kék cinegék költöttek, illetve örvös légykapók építették fészkeiket. A fakuszfiókat április 17-én meggyűrűztük, a 25-én végeztünk ellenőrzéskor azok már teljesen kifejlettek voltak, és valószínűleg a következő napon kirepültek.

Molnár István Lotár, Horváth Gábor, Tarján Barna

LÉPRIGÓ FÉSZKELÉSE BETON VILLANYOSZLOPON

Egyik ismerősöm 2020. április elején jelezte, hogy Pannónhalmán, az utcájuk egyik beton villanyoszlopában költ egy – szerinte énekes – rigó. A helyszínen azonban megállapítottam, hogy a kérdéses madár léprigó. A tojó annak ellenére

Fotó: György Előd

Fotó: Kozma Ildikó

sem repült ki a fészekből, hogy odamentem az oszlop alá. A fészkek az oszlop felső egyharmadának alján helyezkedett el. Később, május folyamán sikeresen kirepültek a fiókák, számukat pontosan nem tudtuk megállapítani. Érdekes volt, hogy a fészkekben nagyon sok volt a műanyag fólia.

György Előd

MESTERSÉGES ODÚBAN FÉSZKELŐ ÖKÖRSZEM

2020. április 24-én Karancsalján, a Csurgó-völgy vonalán körülbelül kéthehtáros idős, ritkás erdeifenyves sávban három, általam kihelyezett fészkekodút ellenőriztem. Az egyik

B típusú, tíz centiméter átmérőjű PVC-cső-odúban nagy meglepetésemre ökörsem fészket találtam két tojással. Az odút az erdeifenyő törzsére százhetven centiméter magasságban rögzítettem, melyet galagonyaszálak kötöttek körbe. Feltűnt, hogy az odú fedele nem volt a helyén, a műanyag fedélapot rögzítő fakorong félig ki volt emelve a csőből. A fenyves melletti fiatal akác domboldalon ötven-százötven méterre a kora tavasszal gyéritéssel letermelt fákat az előző napon két motorfűrésszel kezd-

Fotó: Rozgonyi Sándor

ték darabolni, dobálva közelíteni, nem kis zajt okozva ezzel. Május 2-án újra megnéztem a fészket, még mindig két tojás volt benne, ám elhagyottak bizonyult. Már motorfűrés sem zúgott, úgy tűnt, hogy félbehagyták a munkát. A fészkes odút hazahoztam, hogy tüzetesebben átvizsgálhassam. Az odú beltéri magassága tizenkilenc centiméter, a röpnílás alsó széléig tizenegy centiméter volt. Az ökörsem az odú aljára száraz faleveleket hordott a szélében hét centiméter magasságig. Ebbe süllyesztette be a tíz centiméter hosszúságú, homorú aljú, tömör és masszív, mohából épített fészket, melyet vékonyan száraz falevelekkel burkolt. A bejárónyílás a fészkek tetejének közepén volt, és a PVC-cső röpníllásával egy kis folyosón át kapcsolódott össze. Abban, hogy elhagyta a fészket, lehet, hogy én is közrejátszottam, mivel visszanyomtam az odú fedelét az eredeti helyére. Éreztem, hogy ütközött a fészkek tetejével, de az átjárhatóságot ellenőriztem a mutatóujjammal. Nem tudom, hogy ez a fészkelés egyedi eset-e, mert a szakirodalomban nem találtam hasonlót.

Rozgonyi Sándor

SZÜRKE GÉMEK KORAI FÉSZKELÉSE PÁTKÁN

A Pátkai-víztározó a Császár-víz felduzzasztásával keletkezett. Ennek a patakknak a legjelentősebb mellékvize a Csákvár határában eredő Rovákja, mely Pátkánál torkollik be a tározóba. A falutól keletre a fűzekkel tarkított gólyahíres vízfolyáson évtizedekkel ezelőtt kis, kétmedencés, körülbelül tizenöt hektáros horgásztavat létesítettek, melynek a patak befolyójánál bő háromhektáros, náddal benőtt kímélőterülete van.

2020. február 24-én azért kerestem fel a helyszínt, hogy fülemülesítkének alkalmas gyékényfoltokat keressek. A háborítatlan horgásztavon nyári ludak és kárókatónák mellett két nászruhás szürke gémet láttam. A közeli Pátkai-víztározón ez a faj rendszeres fészkelő, ám ott 2020-ban túlságosan

alacsony a vízállás. Költésre ennek ellenére ekkor még nem gyanakodtam. Március 31-én jártam itt újra. Két pár barna rétihéján kívül legalább öt pár szürke gémet találtam. Két fészket a szegélyben, kifejezetten nyíltan helyezkedett el, a többit a nádszálak között átsejltő madarak alapján fedeztem fel. Hogy a telepet át tudjam tekinteni, felmáztam egy fára. A gémekek ettől sajnos felbontottak, és egy közeli szántóra szálltak le, majd néhány perc elteltével szállingóztak vissza. A letört nádra gallyakból épített fészkek közül kettőbe beleláttam, egyikben élénk kék tojásokat, a másikban mocorgó, pelyhes, valószínűleg néhány napos fiókat figyeltem meg. A madarak nyugalma érdekében a területet ezután azonnal elhagytam. 2020 eleje szeszélyes időjárást hozott, a szokatlanul enyhe tél végét többször szakították meg erős hidegfrontok, esők, hajnali kemény fagyok. A sikeres fészkelés emiatt is meglepetés, de az élőhely kis mérete is elgondolkodtató. A körbegtált, horgászok számára körbejárható tavak madárvilága alapvetően szegényes, ám a pátkaihoz hasonló, helyenként vadregényes képet mutató tavacsákra érdemes jobban odafigyelniük.

Kovács Gergely Károly

PARTFALBAN FÉSZKET ÉPÍTŐ ÖSZAPÓ

A Veszprém és Márkó között kijelölt kerékpárút mellett, amely egyúttal turistaút is, sokan járnak. A koronavírus-járvány miatt pedig különösen sokan jártak erre, mert máshová nem

Fotó: Móczár Balázs

lehetett menni. A fészkek, mint az a képen is látható, nem volt elrejtve, messzebből is észre lehetett venni. Megtalálásakor két tojás volt benne, de a későbbiekben nem raktak hozzá továbbiakat, a költés megszakadt.

Móczár Balázs

TÖVISSZÜRŐ GÉBICS TOJÁSOS FÉSZKEKALJÁT KIFOSZTÓ ZÖLD GYÍK

2019. május 31-én Karancsalján a futballpálya mögötti kopár, itt-ott bokros meredek domb aljában töviszűrő gébics fészket találtam meg. A ritkás vadrózsabokor lehajló ágaira száznyegen centiméter magasan épült, egytojásos fészket ült a tojó. Június 6-án újra ellenőriztem volna, de meglepetésemre szorosan a fészkek alatt egy zöld gyík kapaszkodott. Váratlan megjelenésemre mozdulatlan sárga dermedt. A fészkek már üresnek bizonyult. A zöld gyík ilyen jellegű táplálkozásával ez idáig nem találkoztam.

Rozgonyi Sándor

MME

2020. április–június

HÍREK

Az MME a harminc helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalán (Helyicsoport-hírek és Eseménynaptár, valamint térkép lent) lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Áprilisban ismét vetésivarjú-számlálást végeztünk Baranya területén, aminek eredményeként tíz településen negyvenhét fészektelepet vettünk nyilvántartásba. A varjak fészkelése tavaly óta kilenc helyen szűnt meg, viszont tizenhárom helyen alakultak ki új kolóniák. A költő párok számát az előző évi 1322 párral szemben idén 1451 párra becsültük; ez 9,8%-os gyarapodást jelent. Pécssett a fészekleverések és facsonkolások ellenére is nőtt az állomány, de nem olyan mértékben, mint a megye más részein. A fészkelők száma 652 párra tehető, amely 5,8%-kal több, mint tavaly. A felmérés alkalmával négy helyen regisztráltunk száz párnál nagyobb kolóniát. A legtöbb varjú ezúttal is a szabadszentkirályi fociapálya mellett (203 pár) és a pécsi vásártéren (173 pár) költ.

Bank László

BÜKKI HELYI CSOPORT

Csoportunk életében is jelentős változásokat hoztak a kényes karanténintézkedések. A közösségi programok hiányában elsősorban a kis létszámban végezhető terepi tevékenységekre fókuszáltunk, miközben a médiával és a lakossággal is igyekeztünk tartani a kapcsolatot. Áprilisban számos alkalommal, elsősorban a Borsodi-Mezőségen ellenőriztük a szalakótaodúkat, a rossz állapotúakat javítottuk vagy lecseréltük. Közben a terület vizes élőhelyeit is megvizsgáltuk, dunai tarajos és pettyes götéket, vöröshasú unkákat találtunk, az adatokat felvettük, és az élőhelyek GPS-koordinátáit rögzítettük. Április elején, folytatva az addigi munkálatokat, elvégeztük még a gyurgyalagok által használt partfal rekonstrukcióját is.

Gyűrűzés a sirályszigeten (fotó: Juhász Csaba)

Uhufészkalj (fotó: Szitta Tamás)

Ebben az időszakban kezdtük el az állandó ráfordítású gyűrűzéseket (CES) Tiszalúcon. Miután tavasszal megtisztítottuk és költésre alkalmassá tettük a sirályszigetet, június elején madárgyűrűzést végeztünk a helyszínen. Helyi csoportunk több önkéntes tagja részt vállalt az MMM-felmérés elvégzésében is. Ragadozómadár-védelmi tevékenységünk során közreműködtünk néhány műfészkek kihelyezésénél, majd részt vettünk a kerecsensólyom, a vándorsólyom és a parlagi sas fészkeinek ellenőrzésében, illetve figyelemmel kísértük egy uhufészkalj sorsának alakulását. Érdekes ismeretekre tettünk szert az uhuk „konyhájának” vizsgálata révén, mert kiderült, a fiókák ettek már vándorsólymot, vörös vércsét, egerészölyvet, uráli baglyot és hollót is.

Több alkalommal adtunk riportot az egri városi televízióknak a következő témákban: a madáretetés befejezése, az élőhelyvédelem fontossága és a színcinegék különleges fészkelési szokásai. A Miskolc Városi Televízióban Somoskői Péter nyilatkozott arról, hogy miért csökken a gólyák száma. Alelnökünk – lakossági kérésre – a YouTube-csatornánkon mutatta be a molnárfecskefészkek otthoni elkészítésének menetét. Emellett a helyi csoportunk az Ökológiai Intézettel és a Zöld Kapcsolat Egyesülettel együttműködve petíciót indított a költési időszakban végzett miskolci fakivágások ellen.

Munkánk során folyamatosan kapcsolatot tartottunk a lakossággal, egyrészt a fehér gólya és a fecskéfajok védelmével kapcsolatban, másrészt az élőhelyek védelme érdekében,

mivel az ismeretek hiánya miatt közvetlen környezetünkben és országosan is előfordultak ezzel kapcsolatos problémák. A jövőben tervezzük intenzívebben bevonni a lakosságot természetvédelmi programjainkba.

Eperjesi Katalin

CSONGRÁD MEGYEI HELYI CSOPORT

A Madártávlat 2019. téli számában Tokody Béla tagtársunk már beszámolt róla, hogy a szegedi Fehér-tavi Ornitológiai Tábor (FOT) életében változás áll be, mert „A szalakótavédelem a Kárpát-medencében” (LIFE13/NAT/HU/00081) elnevezésű, az MME által koordinált projekt keretében a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és az MME a régi gyűrűzőtábori ház felújításával kialakította a Szalakóta Látogatóközpontot. Időközben egyesületünk megvásárolta a szomszédos tanyaingatlant is, ahol saját erőből belefogtunk a korábbi birkahodály átalakításába és a terület rendezésébe. A trágya elhordása, aljzatbe-

Fotó: Lovászi Péter

tonozás, nádtetőjavítás, oldalfalépítés, kifestés után közösségi tér és raktár lett a bő száz négyzetméteres épületből, amely a gyűrűzőtábor és a látogatóközpont munkáját segíti majd. Az NKM Áramhálózati Kft. biztosította emelőkosaras jármű segítségével gólyagyűrűzést végeztünk a Baksi-pusztánál található településeken, tizennégy fészkekben harminckilenc fiókat jelölve. Természetesen folyamatosan végezzük a megye „madaras” területein a megszokott adatgyűjtéseket és a megyében található több száz szalakótaodú ellenőrzését, az abban lakó fiókák és öreg madarak jelölését is.

Lovászi Péter

DÉL-BALATONI HELYI CSOPORT

A csoport munkájában a tavaszi, nyár eleji hónapokban a madárgyűrűzés került előtérbe. A Töreki-tavaknál az énekesmadár-gyűrűzések a vírusjárvány miatt sajnos a nyilvánosság kizárásával történtek. A siófoki Jókai parkban csókafiókat jelöltünk színes gyűrűkkel. A vasútállomásnál található szökőkútban kikelt békák Töreki-tavakhoz való áttelepítésére idén is sor került. Több telepen elvégeztük a vörös vércsék színes gyűrűs jelölését, többek között az idén márciusban Japapusztánál található oszlopsorra kihelyezett költőládákban is, ahol már az első szezonban sikeres költéseket regisztráltunk; itt nyolc ládából hatot foglaltak el. Ugyanilyen telepítést

Fotó: Fényedi Elemér

tervezünk még idén nyáron a Nagyberény és Szabadhidvég közötti út mentén. Szintén színes gyűrűkkel jelöltünk fehérgólya-fiókat Ságváron, illetve dankasirály- és kúsvágócsér-fiókat Balatonlellén, az Irmapusztai-halastavakon. Siófokon, a Balaton-parton közel száz molnárfecske-műfészkek kerültek ki idén, amelyek nagy részét néhány napon belül elfoglalták a madarak. A tervezett fecskedúc már csak a nyár derekán helyezhető ki a vírusjárvány miatt, de a lényeg, hogy megvalósul. Példamutató hozzáállásnak lehettünk tanúi a Pannon-Fuvar 2000 Kft. és a DRV Zrt. telephelyén lévő földdepóniákban fészkelő partifecskek védelme kapcsán: a csoportunk kérésére mindkét helyszínen a cégek azonnal lezárták a költőhelyeket, és a költések befejezéséig nem végeztek földmunkát az érintett részeken. A tavasz végén elvégzésre kerültek a macskabagolyládákban a jelölések, a nyár elején pedig elkezdődtek a füleskuvik-, gyöngybagoly- és búbosbanka-gyűrűzések, valamint élőhelyeik felmérése és az odúk, költőládák telepítése, amely nyáron is folyamatosan zajlik.

Tóth Tamás, Kovács Gyula

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

A járványügyi helyzet miatt a mi csoportunknál is elmaradtak a szokásos tavaszi közösségi programok, így az egyénileg is végezhető monitoring- és fajvédelmi tevékenységek kerültek előtérbe. Ennek köszönhetően tovább tudtuk növelni a felmért MMM-négyzetek számát, így már tizenkét négyzetben történt felmérés, melyek között kiemelt fontosságú GRASS-

Fotó: Kiss Viktória

LAND IP LIFE-területek is vannak. A Gönyői-homokvidéken korábban kihelyezett huszonnégy darab D odúknak rekordszámú költést hozott, öt pár búbosbanka harmincöt fiókat röptetett ki, de három pár nyaktekercs, továbbá seregélyek és cinegék is sikeresen költöttek az odúban. A Mosoni-síkon létrehozott vércseládatelepeinken huszonhat pár vörös vércse százkilenc fiókat nevelt fel sikeresen. Az év madara, az erdei fülesbagoly három költőládánkban költött. Sajnos volt egy számunkra ismeretlen okból meghíusult kuvikköltés. A gólyagyűrűzés sem maradt el, igaz, nem a Gólyaroadshow keretében, de hús településen összesen százkilenc gólya lábára került gyűrű. A fészkekben az átlagos fiókszám két-három példány volt, ötfiókás fészkekkel nem találkoztunk. Köszönet a helyi áramszolgáltatónak a segítségért!

a Kisalföldi Helyi Csoport vezetősége

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

A második negyedév végén kezdhettünk újra csoportos munkába. A molnárfecskek érkezése (tíz-tizenöt pár) előtt a város

központjában lévő Találkozások Háza ereszaljára szereltünk fel fecskepelenkát. A vezetőséggel egyeztetve leszedtük a fecskeriasztó szalagokat is (bár számottevően nem zavarták a fecskéket). Június 13-án szélcsendes, napos időben végeztük a vízimadarak felmérését a Fehér-sziken és a városszéli halastavon, ahol negyven fajt írtunk össze, és egy rétisascsaládot is megfigyelhettünk. Kis csoporttal, de annál nagyobb lelkesedéssel a tanév végi szakpróbatábor öt napján vettünk részt tíz felső tagozatos gyermekkel Mádon.

A városlakók felfigyeltek az év madarára, több helyen is jelezték az erdei fülesbagoly fészkelését, akár főút melletti nyírfán is. Szerencsésen sikerült elvégezni a vállalt, kétkörös MMM-felméréseket. Zsíros Sándor és csapata jóvoltából a térség kisebb facsoportokkal tarkított legelőinek madarai ismét kaptak új odúkat, illetve a meglévők ellenőrzése, karbantartása folyamatosan zajlik.

Szabóné Balázs Beáta

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

A járványügyi korlátozások miatt több közösségi programunk elmaradt. Az aktuális, egyénileg vagy kis csoportban elvégezhető terepi munkákat viszont nem szüntettük be. Április első hetében rendeztük meg tavaszi madárgyűrzési programunkat a Tömördi Madárvártán, huszonkét faj 323 példányát gyűrtük meg és tizenhét faj 225 visszafogását rögzítettük. Április közepétől az állandó ráfordítású madárgyűrzés (CES) keretében folytattuk az adatgyűjtést. Júniusban elkezdtük a fészkelő fehér gólyák felmérését egész Vas megye területén. Több tagtársunk is bekapcsolódott az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság által támogatott és a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány

által szervezett úgynevezett adathiányos madárfajok (például fülcsuk, erdei pacsirta, kerti rozsdafarkú, karvalyoszáta és tövisszűrő gébics) fészkelő állományának Vas megyei felmérésébe. Ezek az adatok bekerültek a Madáratlász programba is. Megkezdtük a Tömördi Madárvárta nyár végi, őszi madárgyűrzésének szervezését. Ezúton is köszönet illeti helyi csoportunk önkénteseit a programok sikeres megvalósításáért.

Gyurácz József

ZALA MEGYEI HELYI CSOPORT

A járványügyi rendelkezések miatt minden csoportos rendezvényünk elmaradt. Az egyéni terepi felméréseket szerencsére el tudtuk végezni a Kis-Balatonon. Fenékpusztán sem tudtunk érdeklődőket fogadni, mindössze a behozott sérült madarakat láttuk el. Az év madarának, az erdei fülesbagolynak fonott kosárból raktunk ki fészket Pókaszepetken a télen. Sikeres foglálás után négy fióka kelt, melyből kettő érte meg a gyűrzéshez szükséges kort. A kis baglyokat a Zalai Hírlap nyilvánossága előtt gyűrtük meg.

Darázs Zsolt

Fotó: Gyurácz József

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, társadalmi kapcsolati, gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Kapcsolat)

TÚZOKVÉDELMI LIFE PROJEKT

A projekt keretében újabb drónozási próbát tartottunk egy ismert tűzokfészeknél. E vizsgálati módszer azért fontos, mert a megfelelő keresési technika elsajátításával a mezőgazdasági területek átvizsgálását, még nem ismert fészkek felderítését tehetné lehetővé a jövőben. A próbálkozás ezúttal sikeres volt, úgy tűnik, a tavasszal alkalmazott módszer alkalmas a fészken ülő tűzoktózó felismerésére. További információk a projekt honlapján olvashatóak: <https://tuzok.hu/content/drontechologia-tuzokvedelem-szolgalataban>.

A tavasz közepének másik izgalmas fejleménye volt, hogy az egyik jeladós fiatal madarunk a dürgési időszak végén a Kis-kunságból egészen a Tápiságig kalandozott, majd tért vissza, mindössze két és fél napot szánva erre a légvonalban mintegy 90 km-es „kirándulásra”. A Tápiság történetileg jegyzett tűzoktélőhely volt hajdanán, a jeladós madár egy legelőn, gyepes élőhelyen töltötte ott a legtöbb időt.

A nyáron ismét elkezdődtek a tűzoktélőhely-kezelések eredményességét vizsgáló madárgyűrzések. Az idei év tapasztalata, hogy egyelőre kevés a fiatal madár. Elég sok fajnál feltételezhető, hogy a tavaszi aszály, majd az azt követő erősen csapadékos időszak a költségek elhalasztására, feladására készítette a kisebb testű énekesmadarakat.

Nagy Dénes

BAT4MAN PROJEKT

A denevérekkel kapcsolatban sok tévhit és előítélet él az emberekben, amelyeket – megalapozatlanul – a Covid-19-világjárvány még tovább mélyített. Ugyanakkor védelmük kiemelkedően fontos, hiszen jelentős rovarfogyasztással kulcs szerepet játszanak az ökológiai rendszerek működésében, és nagyban hozzájárulnak az emberi társadalom jóllétéhez. Ilyen kihívások hívták életre a 2020 tavaszán elindult BAT4MAN („denevérek az emberért”) projektet, amelyben az MME szlovákiai, romániai és ukrainai denevérvédőkkel közösen vesz részt. Hazánkban huszonnegynyolc denevérfaj fordul elő, melyek mind rovarevők. Bár ma még több, nemzetközi szinten is jelentős denevérvédelmi problémával büszkélkedhetünk, az élőhelyek átalakítása, a vegyszeres rovarirtás, a fényszennyezés, illetve a globalizáció és a klímaváltozás egyre erősödő hatásai nálunk is intenzíven csökkentik számukat. A BAT4MAN projekt célja a denevérek hatékony védelme, amelyhez elengedhetetlen a lakosság szemléletformálása és egy fenntartható környezethasználat kialakítása. Az

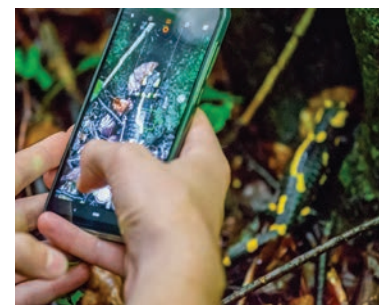

elkövetkező két évben az ismeretterjesztésen kívül épületlakó denevérállományok felmérését, meglévő szálláshelyek védelmét és új búvóhelyek létesítését végezzük oly módon, hogy a kulturális értékek megóvása és az ember-állat konfliktusok lehetőségének csökkentése is kiemelt szerepet kap. A tévhit és az ismeretek hiányából fakadó félelem eloszlátása sokat segíthet a természet, és ezen belül a denevérek megóvásában – ez mindannyiunk közös érdeke. További információért látogasson el az MME honlapjára!

a BAT4MAN csapata

KÉTÉLTŰ- ÉS HÜLLŐVÉDELMI SZAKOSZTÁLY

Az MME Kétéltű- és Hüllővédelmi Szakosztálya 2020-ban is megrendezte a tíz és tizennyolc év közötti fiataloknak szóló herpetológiai táborát, a Herptábort, amelynek a helyszíne a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság királyréti Hiúz Háza volt. Bár a programot már februárban meghirdettük, a Covid-19-járvány közbeszólt, és a „zöld jelzésre” június elejéig kellett várunk. Szerencsére a jelentkezők többsége nem riadt vissza a járványhelyzettől. A medárdi időjárás cseppet sem szegte a táborozók és a herpetofauna kedvét. Találkozásokból akadt bőven: láttunk foltos szalamandrát, erdei és gyepi békát, barna és zöld varangyot, fali, ürge és zöld gyíkot, képtettyes

Szalamandrafotózás a Herptérképre (fotó: Mizsei Edvárd)

Esti teknősfogás (fotó: Rák Gergő)

lábatlangyikot, rézsiszlót, víziszlót, kockás és erdei sziszlót, valamint mocsári teknőst. Különös figyelmet kellett szentelnünk mind az emberi, mind a kétéltűeket tizedelő kórokozókkal szembeni védekezésnek. Ha kellett, maszkot hordtunk vagy kezet fertőtleníttünk. A bakancsainkat többször is lefújtuk a kétéltűgyilkos kitridgombák ellen hatásos Virkonnal. A gyerekek oktatását már évek óta a felfedezésen alapuló módszer alapján végezzük. A lényeg, hogy az ismeretek jelentős részéért ők dolgozzanak meg, mi ehhez a megfelelő keretet biztosítjuk, és útmutatást adunk. Külön köszönettel tartozunk a DINPI munkatársainak, és a Várhegy Vendéglőnek, amely nemcsak a járványügyi szabályok betartására figyelte oda, de a különleges étrendű gyerekek étkeztetését is tökéletesen megoldotta.

Babocsay Gergely

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

**Országszerte már több mint
hétézren, köztük több
mint ezer óvoda és iskola
regisztrált a 2002-ben
indult programba.**

**Csatlakozás, részletek
és az elismerő tábla
megszerzésének feltételei
az MME-honlapon
találhatóak:**

**mme.hu > MADÁRBARÁT >
Madárbarát kert program**

BIOM SZÖVETSÉG – HORVÁTORSZÁG

A Kvarner-sziget több mint száz fészkelő fakókeselyű-pár otthona (fotók: Biom-archívum)

Kétévente madárismereti tanfolyamokat szervezünk a norvég HiNT Egyetem támogatásával

A Maleni (Piciny) nevű szirti sast néhány hónapig tudtuk nyomon követni, amíg valószínűleg egy szélturbina halálra nem sebezte

Fotócsapdák is segítik munkánkat – aranyettes mongúz Horvátország déli részén

Sziklán fészkelő madarak felmérése szlovén kollégákkal

A mediterrán vészmadarat invazív fajok veszélyeztetik

A Biom Szövetséget néhány frissen végzett biológus alapította 2006-ban. Az első tagok a szakértői munkára és a tudományos kutatásra összpontosították erőfeszítéseiket, majd az első ornitológus alkalmazottal a madarak és a vadvilág védelme került a középpontba. A BirdLife-partnerség elérése öt évbe tellett. Az első időkben főként madarokról és rovarokról készítettünk állományfelméréseket, alaptanulmányokat. Kiemelt fajaink a vándorsólyom, az üstökös kárókatona és a vészmadarak, kiemelt területek pedig az Adriai-tenger partvidéke és a Dinári-hegység voltak. Szakpolitikai kérdésekkel is elkezdtünk foglalkozni, főként a Környezetvédelmi Minisztérium elleni bírósági eljárásokban vettünk részt, ahol tiltakoztunk a hatástalanulmány nélküli új szélturbinafarmok létrehozása ellen, de a vadorzással, az elektromos vezetékek által okozott elhullásokkal és a mérgezésekkel, az invazív emlősfajok (mosómedve, nyestkutya) visszaszorításával is foglalkozni kezdtünk. Részt vettünk a Natura 2000-es jelölésekhez szükséges

adatgyűjtésben. Horvátországban teljes az átfedés a fontos madárelőhelyek (IBA) és a különleges madárvédelmi területek (SPA) között. Tovább dolgozunk a tengeri madarak számára fontos új IBA területek feltárásán. Jelenleg mi vagyunk az egyetlen civil szervezet az országban, amely LIFE programok (hiúz visszatelepítése, vészmadarak és a korallsírály védelme, karsztgyepek helyreállítása) kedvezményezettje. Határon átnyúló közös fajvédelmi programokban a szlovén DOPP-pal és a nyugat-balkáni BirdLife-partnerekkel vonuló madaraink adriai vonulási útvonalának biztosításáért dolgozunk. 2018-ban kiadtuk a Collins-madárhatározót. A közeljövőben védelmi tevékenységünket a ragadozó madarakra is kiterjesztjük, főként a fakókeselyű állománycsökkenését szeretnénk megállítani.

Vedran Lucić, Željka Rajković

Fordította és összeállította:
Madas Katalin

Csipogó

2020. ŐSZ

A játék megfejtését a csipogo@mme.hu e-mail-címre várjuk.

Lássuk, felismered-e a hazai bagolyfajokat! Játssz velünk az utolsó oldalon, és nyerj ragadozómadár-határozót! Megoldásodat 2020. október 5-ig várjuk.

A megfejtés beküldői hozzájárulnak nevük és életkoruk közzétételéhez.

AZ ÉJSZAKAI ÉLETMÓD KELLÉKEI

A csipogo.hu oldalon rengeteg érdekes és hasznos információt találsz az erdei fülesbagolyról, sőt a hangját is meghallgathatod. Most, hogy már ennyi mindent tudsz az idei év madaráról, biztosan könnyen megtalálod kedvenc táplálékait is (csipogo.hu/madarak/erdeifulesbagoly).

Előző számunk nyertese:
Molnár Ágoston (10 év)
A helyes megfejtés:
1.a, 2.c, 3.b 4.c, 5.b, 6.c, 7.b,
8.a, 9.c, 10.a, 11.c

A baglyok legtöbb különleges tulajdonsága az éjszakai zsákmányszerzést szolgálja: ezek a kiemelkedően érzékeny hallás, a leghalványabb fénysugarakat is begyűjtő, hatalmas szemek, a rendkívül mozgékony fej és nyak, a hangterelő arcfátyol és a tökéletesen zajtalan repülés.

bagolykoponya

a szemgolyót rögzítő porcgűrű

a baglyok szeme

A baglyok szeme egy hatalmas gömb, amit gyűrű rögzít a koponyához. A szem nem mozgatható (a szemmozgató izmok számára már nincs hely), ezért a baglyok a nyakukat tekergetik a szemlélődés során. Az elsősorban éjszaka vadászó bagolyfajok szeme fekete és rendkívül fényérzékeny, ezért szürkületkor, gyenge fényben is jól látnak. Színlátásuk viszont rosszabb, mint a nappal is vadászó baglyoké. Mivel a szemek az emberéhez hasonlóan előretekintőek, ezért a baglyok térlátása is fejlett.

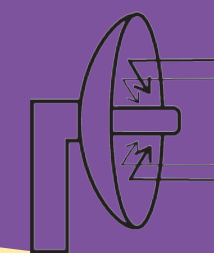
fejforgatás

A baglyok nagyon sokat forgatják a fejüket, gyakran függőleges körkörös mozdulatokat téve. Ezt a nyak különleges felépítése teszi lehetővé. A fejforgatásra azért van szükség, hogy bemérjék a hangok, zajok forrásának pontos helyét.

arcfátyol

A baglyok arcát fátyoltollazat keretezi, ami arra szolgál, hogy a hangokat a hallónyílások felé terelje. Úgy működik, mint egy hangparabola.

hanghullámok visszaverődése a parabola belsejéből a mikrofonra

hangparabola működése

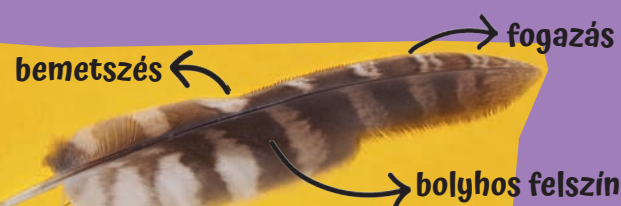
nesztelen repülés

Amellett, hogy a baglyok kézevezői fogazottak és erősen bemetszettek, a tollak felszíne még bolyhos is, ami ugyancsak a baglyok különleges, éjszakai életmódot szolgáló tulajdonsága. A fogazás és a bolyhok enyhítik, eloszlatják a zajos légáramlatokat. Széles szárnyaikkal hosszú siklórepülésre képesek, ami szintén a zajtalanságot segíti.

térhallás

A baglyok fülnyílása a fej két oldalán eltérő magasságban található. A baglyok hallórendszere rendkívül összetett, ráadásul fajonként is változatos, ezért a kutatók a rokonsági kapcsolatok feltárásánál nagymértékben támaszkodnak ezek vizsgálatára. A két fül eltérő helyzete, az arcfátyol és a fej folyamatos mozgatása, forgatása teszi lehetővé a baglyok tökéletes térhallását: a hangforrás pontos irányát és távolságát is meg tudják állapítani.

bemetszés

fogazás

bolyhos felszín

macskabagoly kézevezője

Ismerd fel a baglyokat! Párosítsd a képek számát a bagolynevekhez! Megfejtésedet a csipogo@mme.hu e-mail-címre várjuk 2020. október 5-ig.

erdei fülesbagoly   **kuvik**
 uhu   **füleskuvik**
 uráli bagoly   macskabagoly
 karvalybagoly   GYÖNGYBAGOLY
 réti fülesbagoly   **hóbagoly**

Fotók:
 Bajor Zoltán,
 Jusztin Balázs,
 Orbán Zoltán,
 Seprényi Attila,
 Pixabay

Szerkesztés, illusztráció:
 Juhász Lilla,
 Csitneki Balázs

Az MME Természetbarátok Boltja őszi kínálatából

Teleszkópok és távcsövek

Mesterséges odúk

Ismeretterjesztő könyvek és határozók

Ajándéktárgyak

A **FÉSZEKFOGLALÓ** egy izgalmas stratégiai és ismeretterjesztő kártyajáték, melyben különböző élőhelyekre tudjuk madarainkat betelepíteni.

További ajánlatokért keresse fel online áruházunkat

www.mme.hu/bolt
 06-20-969-7778

MORE

NL PURE
EGYSÉGBEN A
TERMÉSZETTEL

SEE THE UNSEEN

SWAROVSKI
OPTIK